

05-Nov-2025

اولین همایش ملی الگوهای مشارکت مردمی در راستای جهش تولید

14-آبان-1404

بسمه تعالی

گواهی پذیرش، نتیجه داوری و صفحات در مجموعه مقالات

کد اختصاصی اثر: 84263
نام کاربری: 1349010216

با سلام و احترام؛

بدین وسیله گواهی می‌شود، مقاله با عنوان:

پیش‌نیازها و الزام‌های کلیدی توسعه پایدار و رقابت‌پذیری اقتصاد ایران در جهان

میرعبداله مسینی - علی دینی

در اولین همایش ملی الگوهای مشارکت مردمی در راستای جهش تولید که توسط معاونت پژوهشی دانشگاه پیام‌نور (۱۴ آبان ۱۴۰۴) اجراء شده است، بررسی و داوری شده و نتیجه

آن «پذیرش به صورت ارائه پوستر» می‌باشد. ضمناً مقاله (به صورت کامل) در صفحات 648 الی 673 (تعداد کل صفحات: 26) در مجموعه مقالات همایش قرار گرفته است.

زمان ارائه: 16:00 - 16:15

مکان ارائه: سالن دو

دکتر محسن جاجرمی زاده
دبیر علمی همایش

دکتر احمد رستگار
رئیس دانشگاه پیام نور استان فارس

پیش‌نیازها و الزام‌های کلیدی توسعه پایدار و رقابت‌پذیری اقتصاد ایران در جهان

میرعبداله، حسینی^۱

(نویسنده مسئول) عضو هیئت علمی (دانشیار)، گروه بازرگانی خارجی، موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، تهران، ایران،
Hosseini.mir2010@gmail.com

علی، دینی

عضو هیئت علمی (استادیار)، گروه بازرگانی داخلی، موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، تهران، ایران

چکیده

رقابت‌پذیری مناسب در کشور موقعی تحقق می‌یابد که نهادهای کارآمد، زیرساخت‌های مناسب، اقتصادکلان باثبات، بهداشت و آموزش باکیفیت، مهارت‌ها و دانش تخصصی بالا، کارآمدی بازارها (کالا-کار-مالی)، سطح بالای آمادگی جذب فن‌آوری، بزرگی اندازه بازارها و تخصصی شدن تجارت، کسب‌وکارهای پیچیده مبتنی بر دیجیتال و خلاقیت و نوآوری در جامعه درون‌زا شود. در این چارچوب، این مطالعه با هدف ارزیابی و شکاف منطقه‌ای و جهانی رقابت‌پذیری اقتصاد ایران و تبیین رقابت‌پذیری مناسب و راهکارهای بهبود آن در یک دهه گذشته مورد مطالعه و تدوین یافته است. برای این منظور، ابتدا چارچوب مبانی نظری از ابعاد مختلف و روش‌شناسی بیان شد و سپس نتایج پژوهش رقابت‌پذیری ایران در جهان و ۱۲ مولفه آن و تصویری از وضع مطلوب تبیین و آنگاه راههای بهبود رقابت و مولفه‌ها و متغیرهای اثرگذار بر آن ارایه شد. نتایج گویای آن است که: رقابت‌پذیری ایران در دهه اخیر در مقیاس جهانی و منطقه‌ای وضعیت نامناسبی داشته و روند آن طی این مدت با ۳۰- رتبه، روبه تنزل گذاشته است. رقابت‌پذیری، میزان پیچیدگی اقتصاد کشورها، موانع توسعه و نقاط ضعف و قوت اقتصاد هر کشور را در قالب ۱۲ مولفه نشان می‌دهد. اخیراً از طرح جدید درسجش امتیاز و رتبه‌بندی رقابت‌پذیری کشورها، رقابت‌پذیری جهانی بر مبنای انقلاب صنعتی ۴ و پیشرفت‌های متعاقب آن باز طراحی شده است. در این بین، ایران در ۶ مولفه از ۱۲ مولفه شامل کارایی بازار کار، بازار محصول، نظام مالی، پویایی کسب و کار، نهادها و ثبات محیط اقتصادکلان ضعیف‌ترین، و در مقابل، تنها در یک مولفه اندازه بازار بهترین وضعیت (نکته قوت) را دارد. بنابراین این ۶ مولفه، رقابت‌پذیری ایران را در جهان بشدت تضعیف و در مقابل تنها مولفه اندازه بازار، رقابت‌پذیری جهانی ایران را به‌طور موثری بهبود داده است. البته بیم آن می‌رود که چشم‌انداز آتی مولفه‌ها از جمله تنها نکته قوت، اندازه بازار باتکانه‌های غیرکنترلی روبه وخامت گذارد. با دسته‌بندی مولفه‌های دوازده‌گانه رقابت‌پذیری در سه قلمرو ورودی، پردازشی و خروجی، ۳ مولفه (زیرساخت‌ها، سلامت (بهداشت و آموزش ابتدایی) و مهارت‌ها (آموزش عالی و حرفه‌ای)، به‌عنوان ورودی‌ها، ۷ مولفه (اندازه بازار، نهادها، ثبات محیط اقتصادکلان، کارایی بازار کالا، بازارهای مالی، پویایی کسب و کار و آمادگی تکنولوژیکی) به‌عنوان پردازشی‌ها و دو مولفه (کارایی بازار نیروی کار و نوآوری) به‌عنوان خروجی‌ها قابل دسته‌بندی است. با مشاهده وضعیت رقابت ایران در دهه گذشته، رتبه جهانی ایران در رده متوسط، و در طی دوره رو به تنزل (پایین) است. اما رتبه ایران در شاخص‌های ورودی شامل ۳ مولفه زیرساخت‌ها، سلامت و مهارت‌ها، اساساً در رده متوسط، و در طی دوره پرنوسان و بعضاً روبه تنزل (پایین) است و رتبه ایران در مولفه‌های ۷ گانه پردازشی (به‌ویژه نهادها، ثبات محیط اقتصادکلان، بازار مالی و بازار کالا) و سپس دو مولفه خروجی (بازار نیروی کار و توانایی نوآوری) در رده پایین (وضعیت نامناسبی) ارزیابی می‌شود. این امر نشان از چالش‌های اساسی مدیریتی است؛ به این معنی که مدیریت کشور نه‌تنها از شاخص‌های ورودی (داده‌ها) برای بهبود وضعیت بهره‌گیری نمی‌کند، بلکه موجب کاهش رتبه در بسیاری از مولفه‌های پردازشی و مولفه‌های خروجی (ستاندها) شده است. عدم توازن و تناسب میان ستانده و داده، گویای ضعف بهره‌وری و کارایی نظام اقتصادی دارد. رفع ضعف و کاستی بنیادی، مربوط به کیفیت سیاست‌گذاری‌ها است. رقابت‌پذیری جهانی با رویکرد جدید در مواجهه و انطباق کشورها با روند انقلاب صنعتی چهارم و وضعیت ایران، نتیجه می‌شود که تنزل شدید رتبه رقابت ایران تجربه می‌شود. تنزل ۳۰ رتبه‌ای رقابت‌پذیری ایران، گویای انعطاف‌ناپذیری اقتصاد ایران برای تطبیق با تغییرات ناشی از انقلاب صنعتی چهارم است. کاهش رتبه رقابت ایران با رویکرد پیشین و جدید، عمدتاً به ناحیه پردازشی مربوط می‌شود. در این بین، وضعیت رتبه شاخص‌های «ثبات اقتصادکلان»، «نهادها»، «مهارت‌ها» و «پویایی کسب و کار» بمراتب نامناسب‌تر است. بمنظور ارتقای رقابت ایران در ۱۲ مولفه و اجزای آن (۱) ارتقای کارآمدی نهادها، (۲) زیرساخت‌های توسعه‌یافته و روزآمد، (۳) ثبات محیط اقتصادکلان، (۴) بهداشت و آموزش پایه باکیفیت و اثربخش، (۵) آموزش عالی ثمربخش و تنگاتنگ تعاملی با ابعاد همه‌جانبه توسعه، (۶) بازار کالای کارآمد و الزامات آن، (۷) بازار کار کارا و ثمربخش و تعامل تنگاتنگ با ابعاد همه‌جانبه توسعه، (۸) بازار مالی توسعه‌یافته و تسهیل‌کننده توسعه، (۹) آمادگی جذب فناوری با تعامل سازنده و کاهش نااطمینانی‌ها، (۱۰) توسعه بازار همسان با اقتصادهای نوظهور/ تازه صنعتی پیشرو، (۱۱) پیچیدگی، توسعه‌یافتگی و درهم‌تنیدگی و تعامل تنگاتنگ کسب و کارها و (۱۲) تمهیدات و الزامات برای توسعه نوآوری قابل پیشنهاد است.

واژه‌های کلیدی: رقابت‌پذیری، نهادها، ثبات اقتصادکلان، کارآمدی بازارها (کالا-کار-مالی)، سطح فن‌آوری و نوآوری، ایران

^۱ نویسنده مسئول: شماره همراه، ایمیل (۰۹۱۲۳۳۸۵۷۴۲)، E-Mail: hosseini.mir2010@gmail.com، کدراکید: ۹۲۲۶-۵۵۲۱-۰۰۴-۰۰۹-۰۰۰

05-Nov-2025

اولین همایش ملی الگوهای مشارکت مردمی در راستای جهش تولید

14-آبان-1404

(۱) مقدمه

رقابت‌پذیری یک مفهوم تطبیقی است که توانایی یا عملکرد یک شرکت، بنگاه اقتصادی، یک بخش اقتصادی یا یک کشور را در زمینه عرضه کالا یا خدمات به یک بازار مشخص نشان می‌دهد. امروزه رقابت‌پذیری مفهوم و حوزه‌ی گسترده‌تری دارد و در تبیین آن دهها عامل دخالت دارند. رقابت‌پذیری مجموعه‌ای از نهادها، سیاست‌ها و عواملی است که سطح بهره‌وری یک کشور را تعیین می‌کنند. سطح بهره‌وری نیز به نوبه خود سطح رفاه اقتصادی مردم را در اقتصاد کشورها مشخص می‌کند. به دیگر بیان می‌توان گفت اقتصادهایی که رقابت‌پذیرتر هستند، سطح بالاتری از رفاه را برای شهروندان خود ایجاد می‌کنند. موقعی رقابت‌پذیری مطلوب تحقق می‌یابد که نهادهای کارآمد، زیرساخت‌های گسترده و مناسب، ثبات اقتصاد کلان، بهداشت و آموزش با کیفیت، دانش تخصصی بالا و با کیفیت مناسب، کارآمدی بازار کالا، کارایی و انعطاف‌پذیری بازار کار، بازار مالی توسعه‌یافته، سطح بالای جذب فن‌آوری، بزرگی اندازه بازارها و تخصصی‌شدن تجارت، محیط کسب‌وکار کارآمد و رقابتی و نهادینه شدن ابداع و نوآوری همه‌جانبه در جامعه حکم‌فرما باشد.

هدف این مطالعه پاسخ به این پرسش‌ها است که چه مولفه‌ها، نهادها، سیاست‌ها و عوامل در بهبود توسعه و رقابت‌پذیری جهانی اقتصاد کشورها موثر است؟ وضعیت موجود و مطلوب رقابت‌پذیری اقتصادی ایران چگونه است؟ و راهکارهای گذار از وضع موجود به وضع مطلوب رقابت‌پذیری ایران در منطقه و جهان در میان مدت کدام هستند؟ در واقع، مطالعه حاضر بدنبال تبیین رقابت‌پذیری و راههای بهبود آن در اقتصاد ایران است. در این راستا، ابتدا چارچوب و مبانی نظری موضوع از ابعاد و زوایای مختلف ارائه می‌شود. سپس ضمن ارائه و تحلیل وضع موجود، تصویری از وضع مطلوب ارائه شده و راههای بهبود رقابت‌پذیری در اقتصاد ایران در منطقه و جهان ارائه شده است. در این مطالعه از مطالعات تطبیقی و تحلیل‌های یافته‌های مطالعات نهادهای بین‌المللی از جمله صندوق بین‌المللی پول (IMF)، بانک جهانی (WB) و مجمع جهانی اقتصاد (WEF)، و همین‌طور وابسته به سازمان ملل نظیر سازمان توسعه صنعتی (یونیدو: UNIDO)، سازمان بین‌المللی کار (ILO) و برنامه توسعه ملل متحد (UNDP)، با تاکید ویژه بر جایگاه ایران در جهان برای مقاطع سالانه در یک دهه گذشته از ۲۰۱۰ تا ۲۰۲۰ استفاده می‌شود.

(۲) تعاریف، مفاهیم و مباحث نظری و مولفه‌های رقابت‌پذیری

در مطالعه چارچوب نظری توان رقابتی یا رقابت‌پذیری، مناسب‌ترین و جامع‌الاطراف‌ترین مطالعات، مطالعه مجمع جهانی اقتصاد است که بیش از یک دهه است تحت عنوان گزارش رقابت‌پذیری جهانی^۲ منتشر شده و پیوسته بر انسجام و محتوای آن افزوده شده است. در ادامه، به اجمال اهم نکات برجسته مباحث نظری مطرح می‌شود. هدف گزارش رقابت‌پذیری جهانی کمک به شناخت عوامل اصلی رشد اقتصادی پایدار و ارتقای سطح درآمد و رفاه کشورها در بلندمدت است. در این رهگذر، ابزارها و رهنمودهای مهمی برای بهبود سیاست‌های اقتصادی و اصلاحات نهادی در اختیار سیاستگذاران و فعالان اقتصادی قرار می‌دهد. شالوده مطالعه، بررسی مقایسه‌ای «شاخص رقابت‌پذیری جهانی»^۳ تشکیل می‌دهد که شاخصی جامع و برگرفته از مبانی و معیارهای اقتصادی خرد و کلان رقابت‌پذیری ملی است.

تعریف رقابت‌پذیری عبارت است از «مجموعه نهادها، سیاست‌ها و عوامل تعیین‌کننده سطح بهره‌وری^۴ یک کشور». سطح بهره‌وری هم سطح پایدار رونق و رفاه قابل حصول در یک نظام اقتصادی را تعیین می‌کند. به عبارت

2. The Global Competitiveness Report (GCR)

3. Global Competitiveness Index (GCI)

4. Productivity

دیگر، نظامهای اقتصادی رقابتی تر معمولاً دارای توانایی تولید درآمد بالاتری برای شهروندان هستند. بعلاوه، سطح بهره‌وری، نرخ بازده سرمایه‌گذاری را هم تعیین می‌کند و از آنجا که این نرخ بازده نقش اساسی در میزان رشد اقتصادی کشورها دارد، یک نظام اقتصادی رقابتی تر احتمالاً رشد اقتصادی سریعتری در میان مدت تا بلندمدت خواهد داشت. براین اساس، مفهوم رقابت‌پذیری هم خصلتی ایستا دارد و هم خصلتی پویا: بهره‌وری یک کشور از یک طرف توانایی آن کشور را برای حفظ سطح درآمد آن نشان می‌دهد و از طرف دیگر یکی از عوامل تعیین‌کننده نرخ بازده سرمایه‌گذاری است که خود یکی از عوامل اصلی تعیین‌کننده ظرفیت رشد یک نظام اقتصادی است.

شاخص رقابت‌پذیری جهانی از میانگین موزون مؤلفه‌های متفاوت بسیاری تشکیل می‌شود که هر یک از آنها یکی از وجوه مفهوم پیچیده رقابت‌پذیری را نشان می‌دهد. شاخص رقابت‌پذیری جهانی با استفاده از ۹۶ تا ۱۱۲ متغیر یا نماگر^۵ برای بیش از ۱۴۰ کشور محاسبه شده است.^۶ این متغیرها یا نماگرها به طور موزون به ۱۲ مؤلفه یا رکن^۷، زیرشاخصها^۸ و شاخص رقابت‌پذیری جهانی است. در جدول (۱)، ۱۲ مؤلفه و رکن تشکیل‌دهنده شاخص رقابت‌پذیری جهانی پرداخته می‌شود.

جدول (۱): ارکان و مولفه‌های ۱۲ گانه و چگونگی نقش و تاثیر در رقابت پذیری اقتصادها	
عنوان	چگونگی نقش و تاثیر در رقابت پذیری جهانی
مؤلفه اول - نهادها	<p>محیط نهادی به معنای چارچوب حقوقی و اداری است که در درون آن، افراد، شرکتها و دولتها برای تولید درآمد و ثروت به تعامل با یکدیگر می‌پردازند. در خلال بحران جهانی ۲۰۰۷-۹، با توجه به روند فزاینده نقش مستقیم دولت در اقتصاد کشورها، اهمیت وجود یک محیط نهادی مستحکم آشکارتر از گذشته شده است. کیفیت نهادها تأثیر زیادی روی رقابت‌پذیری و رشد اقتصادی دارد.^۹ کیفیت نهادها روی تصمیمات سرمایه‌گذاری و سازمان تولید تأثیر گذاشته و نقشی محوری در نحوه توزیع منافع و تحمل هزینه‌های راهبردها و سیاست‌های توسعه‌ای در جوامع ایفا می‌کند. برای مثال، صاحبان زمین، سهام شرکتها یا دارایی‌های فکری در صورتی که از حقوق مالکانه آنها حمایت نشود، تمایلی به سرمایه‌گذاری برای بهبود و نگهداری دارایی‌ها نخواهند داشت.^{۱۰} نقش نهادها از چارچوب حقوقی فراتر می‌رود. نحوه برخورد دولت‌ها با بازارها و آزادی‌ها و کارایی اقدامات آنها نیز بسیار حایز اهمیت است: مثلاً دیوانسالاری و کاغذبازی بیش از حد^{۱۱}، مقررات بیش از حد^{۱۲}، فساد، تقلب و فریبکاری در اجرای قراردادهای عمومی، فقدان شفافیت و اعتماد، و وابستگی سیاسی نظام قضایی باعث تحمیل هزینه اقتصادی زیادی به مؤسسات اقتصادی شده و فرایند توسعه را کند می‌کند^{۱۳}. مدیریت صحیح مالیه عمومی نیز نقشی اساسی در ایجاد اعتماد در محیط ملی فعالیت اقتصادی دارد. در گزارش رقابت‌پذیری جهانی، برای تکمیل معیارهای ثبات محیط اقتصادکلان که در مؤلفه سوم آمده، نماگرهای مربوط به کیفیت مدیریت دولتی مالیه عمومی مدنظر قرار گرفته‌اند. اگرچه در متون اقتصادی عمدتاً روی نهادهای عمومی تکیه می‌شود، نهادهای خصوصی هم نقش مهمی در فرایند تولید ثروت دارند. بحران جهانی اخیر، همراه با افتضاحات و رسوایی‌های متعدد شرکتها، اهمیت شفافیت و استانداردهای حسابداری و گزارش‌دهی را در جلوگیری از تقلب و سوء مدیریت، تضمین مدیریت و حکمرانی خوب، و حفظ اعتماد سرمایه‌گذاران و مصرف‌کنندگان نشان داد. عملکرد خوب یک نظام اقتصادی در گرو مدیریت صادقانه مؤسسات اقتصادی و تبعیت مدیران از رویه‌های اخلاقی محکم در معاملات با دولت، مؤسسات و شرکتها^{۱۴} دیگر، و عموم مردم است. شفافیت بخش خصوصی برای فعالیت اقتصادی اجتناب‌ناپذیر است و تحقق این شفافیت از طریق کاربرد استانداردها و نیز رویه‌های حسابداری و حسابرسی میسر است که دسترسی بموقع به اطلاعات را تضمین کند^{۱۵}.</p>

5. Variable and Indicator

^۶ تعداد شاخص‌ها و تعداد کشورها در گزارش‌های سالانه رقابت‌پذیری جهانی در یک دهه اخیر یکسان و ثابت نبوده است و پیوسته با جرح و تعدیل‌هایی متحول و شرح و بسط یافته است. بنابراین دامنه این شاخص‌ها و تعداد کشورها توجه شده است.

7. Component and Pillar

8. Subindex

9 de Soto 2000

10 de Soto and Abbot 1990

11 Excessive Bureaucracy and Red Tape

12 Overregulation

13 Fischer 1993

14 Sachs 2001

15 Schultz 1961, Backer 1993, Lucas 1988, and Kremer 1993.

05-Nov-2025

اولین همایش ملی الگوهای مشارکت مردمی در راستای جهش تولید

14-آبان-1404

جدول (۱): ارکان و مولفه‌های ۱۲ گانه و چگونگی نقش و تاثیر در رقابت پذیری اقتصادها

عنوان	چگونگی نقش و تاثیر در رقابت پذیری جهانی
مولفه دوم - زیرساختها	<p>زیرساخت گسترده و کارآمد از شرایط اساسی رقابت پذیری است. زیرساختها نقش اساسی در عملکرد مؤثر یک نظام اقتصادی دارد، زیرا عامل مهمی در تعیین محل فعالیت اقتصادی و انواع فعالیتها یا بخشهای اقتصادی قابل توسعه در یک نظام اقتصادی خاص است. زیرساخت توسعه یافته باعث کاهش تأثیر فاصله بین مناطق و در نتیجه باعث ایجاد همگرایی و یکپارچگی در بازار ملی و مرتبط ساختن آن با بازارهای سایر کشورها و مناطق با هزینه‌ای پایین می‌شود. بعلاوه، کیفیت و گستردگی زیرساختها به طرق متعدد تأثیر زیادی روی رشد اقتصادی گذاشته و فقر و نابرابری درآمدی را کاهش می‌دهد.^{۱۶} در این زمینه، یک زیرساخت حمل و نقل و ارتباطات توسعه یافته، یکی از شرایط لازم برای توانایی جوامع کمتر توسعه یافته برای وصل شدن به مراکز فعالیتهای اقتصادی و خدمات اساسی است. شیوه‌های مؤثر حمل و نقل کالا، افراد و خدمات- مثل جاده‌ها، راه آهن، بندر، و حمل و نقل هوایی با کیفیت- باعث می‌شود که فعالان اقتصادی بتوانند کالاها و خدمات را به طور مطمئن و بموقع به بازار برسانند و انتقال کارگران به مناسبترین مشاغل را تسهیل می‌کند. عملکرد نظام اقتصادی به تأمین پیوسته و کافی برق نیز بستگی دارد، به طوری که کارخانه‌ها و مؤسسات اقتصادی بدون وقفه بتوانند کار کنند. سرانجام، یک شبکه مطمئن و گسترده ارتباطات راه دور، جریان سریع و آزاد اطلاعات را میسر می‌سازد و این امر با تضمین امکان برقراری ارتباط بین مؤسسات اقتصادی و امکان تصمیم‌گیری بازیگران اقتصادی با استفاده از کلیه اطلاعات قابل دسترس باعث افزایش کلی کارایی می‌شود.</p>
مولفه سوم - ثبات اقتصاد کلان	<p>ثبات محیط اقتصاد کلان برای فعالیت اقتصادی و در نتیجه رقابت پذیری کلی یک کشور حایز اهمیت است.^{۱۷} هر چند درست است که ثبات اقتصاد کلان به تنهایی نمی‌تواند بهره‌وری یک کشور را افزایش بدهد، ولی این نیز پذیرفته شده است که آشفتگی اقتصاد کلان به نظام اقتصادی آسیب می‌زند. اگر دولتی مجبور باشد بهره بالایی برای بدهیهای گذشته خود بپردازد، نمی‌تواند خدمات کارآمدی ارائه دهد. کسری بودجه باعث کاهش توانایی یک دولت برای پاسخگویی به چرخه‌های اقتصادی می‌گردد. با یک تورم غیرقابل کنترل، شرکتها نمی‌توانند بخوبی کار کنند. هنگامی که در یک کشور نرخ تورم بالا یا خارج از کنترل است شرکتها یا بنگاهها نمی‌توانند تصمیمات آگاهانه، منطقی یا خردمندانه‌ای اتخاذ کنند. به طور خلاصه، رشد اقتصادی به گونه‌ای پایدار، بدون ثبات در محیط کلان میسر نیست. در مؤلفه سوم فقط روی ثبات اقتصاد کلان تکیه می‌شود و نحوه مدیریت حسابهای عمومی به وسیله دولت به طور مستقیم لحاظ نمی‌شود. این مسأله کیفی در زیرمؤلفه نهاد عمومی لحاظ می‌شود که در بالا به آن اشاره شد.</p>
مولفه چهارم - بهداشت و آموزش ابتدایی ^{۱۸}	<p>نیروی کار سالم از اهمیت اساسی برای رقابت پذیری و بهره‌وری یک کشور برخوردار است. کارگرانی که بیمارند نمی‌توانند بخوبی کار کنند و تولید کمتری خواهند داشت. فقدان سلامت، هزینه زیادی برای اقتصاد دربردارد، زیرا کارگران بیمار اغلب غیبت داشته یا با کارایی کمتری کار می‌کنند. بنابراین، سرمایه‌گذاری برای تأمین خدمات بهداشتی، بر اساس ملاحظات روشن اقتصادی و اخلاقی، اهمیت حیاتی دارد.^{۱۹} علاوه بر بهداشت و سلامت، در مؤلفه چهارم، کمیت و کیفیت آموزش افراد نیز که اهمیت فزاینده‌ای در اقتصاد امروز یافته است، لحاظ می‌شود. آموزش باعث افزایش کارایی کارگران می‌شود. بعلاوه، کارگرانی که آموزش رسمی کمی دیده‌اند، فقط می‌توانند کارهای دستی ساده را انجام بدهند و برای آنها انطباق با فرایندها و فنون تولید پیشرفته‌تر به مراتب دشوارتر است. بر این اساس، فقدان آموزش برای توسعه فعالیتها محدودیت ایجاد می‌کند، زیرا برای شرکتها، ارتقای زنجیره ارزش از طریق تولید محصولات پیچیده‌تر یا ارزشمندتر دشوار می‌شود. این امر اهمیت اساسی تخصیص منابع کافی به این حوزه را نشان می‌دهد.</p>
مولفه پنجم - کارآموزی و آموزش عالی ^{۲۰}	<p>برای نظامهای اقتصادی که می‌خواهند از محصولات و فرایندهای تولیدی ساده فراتر رفته و به سطح بالاتری از زنجیره ارزش دست یابند، آموزش و تحصیلات با کیفیت و عالی‌تر اهمیت اساسی دارد.^{۲۱} بویژه، جهانی شدن اقتصاد امروز می‌طلبد که کشورها کارگران آموزش دیده و تحصیلکرده‌ای داشته باشند که بتوانند با سرعت با محیط متحول خود انطباق یابند. در مؤلفه پنجم، میزان ثبت نام در مقاطع آموزشی متوسطه و عالی و همچنین کیفیت آموزش مورد سنجش قرار می‌گیرد. میزان آموزش کارکنان هم لحاظ می‌شود، زیرا برای تضمین ارتقای مداوم مهارت‌های کارگران در مقابل نیازهای متحول نظامهای اقتصادی پویا، آموزش شغلی و ضمن خدمت که در بسیاری از کشورها مورد غفلت قرار می‌گیرد، حایز اهمیت است.</p>

16 World Bank 1994, Gramlich 1994, Schaurer 1989, Canning et al. 1994, and Easterly 2002.

17 Fischer 1993

18. Primary Education

19 Sachs 2001

20. Higher (Secondary and Tertiary) Education and Training

21 Scshultz 1961, Becker 1993, Lucas 1988, and Kremer 1993

05-Nov-2025

اولین همایش ملی الگوهای مشارکت مردمی در راستای جهش تولید

14-آبان-1404

جدول (۱): ارکان و مولفه‌های ۱۲ گانه و چگونگی نقش و تاثیر در رقابت پذیری اقتصادها	
عنوان	چگونگی نقش و تاثیر در رقابت پذیری جهانی
مؤلفه ششم - کارایی بازار کالایی	کشورهایی که بازارهای کالایی کارآمدی دارند، در موقعیتی قرار دارند که می‌توانند به تولید ترکیب صحیحی از کالاها و خدمات بپردازند (با توجه به شرایط عرضه و تقاضا) و در عین حال تجارت این کالاها را به بهترین نحو تضمین کنند. رقابت سالم در بازار-داخلی و خارجی- نقش مهمی در ارتقای کارایی بازار در نتیجه بهره‌وری شرکتها دارد، زیرا موفقیت کارآمدترین شرکتها را تضمین می‌کند. بهترین محیط برای مبادله کالاها محیطی است که در آن دولت کمترین مانع را برای فعالیت اقتصادی ایجاد کند. برای مثال، مالیاتهای سنگین و تحریف‌کننده و قواعد و مقررات محدودکننده و تبعیض‌آمیز در مورد سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی- محدود کردن مالکیت خارجی- و همچنین تجارت باعث محدود شدن رقابت پذیری می‌شود. برای نمونه، رکود اقتصاد جهانی و متعاقباً تنزل تجارت و افزایش بیکاری، دولت‌ها را تحت فشار قرار داد تا اقداماتی برای حمایت از شرکتها و اشتغال داخلی اتخاذ کنند. ولی محدود کردن تجارت نه تنها باعث تشدید رکود می‌شود، بلکه در بلندمدت باعث کاهش رشد بویژه در کشورهای در حال توسعه نیز می‌شود. کارایی بازار به شرایط تقاضا مثل گرایشات مشتریان و پیچیدگی خریداران هم بستگی دارد. به دلایل فرهنگی، در برخی کشورها، تقاضای مشتریان ممکن است بیشتر باشد. این امر یک مزیت رقابتی مهم است، زیرا شرکتها را بسوی نوآوری و مشتری‌مداری سوق داده و انضباط لازم را برای کارایی بازار به وجود می‌آورد.
مؤلفه هفتم - کارایی بازار کار	کارایی و انعطاف پذیری بازار کار نقش اساسی در تخصیص بهینه کارگران و ایجاد انگیزه کارو تلاش دارد. بنابراین، بازار کار باید این انعطاف پذیری را داشته باشد که انتقال سریع و کم‌هزینه کارگران از یک فعالیت اقتصادی به یک فعالیت دیگر و نوسان دستمزدها بدون بروز آشوب اجتماعی را میسر سازد. یک بازار کار کارآمد این ویژگی را داشته باشد که رابطه‌روشنی بین انگیزه کارگران و تلاش آنها برقرار کرده و از استعدادهای موجود بهترین استفاده را ببرد (از جمله برقراری عدالت بین زنان و مردان در محیط فعالیت).
مؤلفه هشتم - بازار مالی پیشرفته^{۲۲}	بحران اقتصاد جهانی اخیر نقش محوری یک بخش مالی سالم و کارآمد را برای فعالیت اقتصادی نشان داد. یک بخش مالی کارآمد باعث می‌شود که منابع پس‌انداز شده به‌وسیله شهروندان یک کشور و منابع وارد شده از خارج، به مولدترین فعالیتها تخصیص یابد. بخش مالی کارآمد، منابع را بسوی طرح‌های اقتصادی و سرمایه‌گذاری با بالاترین نرخهای بازده مورد انتظار سوق می‌دهد و نه به سوی طرح‌های سیاسی. بنابراین، ارزیابی کامل و صحیح ریسک و مخاطره اهمیت اساسی دارد. سرمایه‌گذاری اقتصادی نقشی حیاتی در بهره‌وری دارد. به همین دلیل، نظامهای اقتصادی به بازارهای مالی پیچیده یا پیشرفته‌ای نیاز دارند که بتوانند سرمایه لازم برای سرمایه‌گذاری بخش خصوصی را از منابعی مثل اخذ وام از یک بخش بانکی سالم، مبادلات قانونمند اوراق بهادار، سرمایه مخاطره‌آمیز ^{۲۳} و سایر ابزارهای محصولات مالی تأمین کنند. برای تحقق همه این کارکردها، بخش بانکی باید شفاف و مورد اعتماد باشد و بازارهای مالی به مقررات مناسبی برای حمایت از سرمایه‌گذاران و سایر بازیگران در کل نظام اقتصادی نیاز دارند.
مؤلفه نهم - آمادگی جذب فن آوری^{۲۴}	این مؤلفه، میزان استفاده یک نظام اقتصادی از فناوری‌های موجود برای تقویت بهره‌وری صنایع را نشان می‌دهد ^{۲۵} . جهانی شدن و یکپارچگی دنیای امروز باعث شده که فناوری اهمیت فزاینده‌ای برای رقابت و رونق شرکتها بیابد. به‌خصوص، فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات، به «فناوری با کاربرد عمومی» در عصر حاضر تبدیل شده‌اند، زیرا تأثیر زیادی روی سایر بخشهای اقتصادی گذاشته و نقش یک زیرساخت کارآمد را برای معاملات تجاری ایفا می‌کنند. بنابراین، دسترسی به فناوری اطلاعات و ارتباطات (از جمله وجود مقررات مناسب در این زمینه) و استفاده از آنها در مؤلفه نهم به عنوان عناصر اساسی سطح کلی آمادگی فناورانه نظامهای اقتصادی در نظر گرفته شده‌اند. در اینجا، از نظر تأثیرگذاری بر رقابت پذیری، این مسأله مهم نیست که فناوری مورد استفاده در داخل کشور تولید شده است یا در خارج. مسأله اساسی این است که شرکتها فعال در یک کشور به محصولات پیشرفته دسترسی داشته و بتوانند از آنها استفاده کنند. سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی یکی از منابع اصلی فناوری خارجی است که اغلب نقشی اساسی ایفا می‌کند. در اینجا باید سطح فناوری قابل دسترس برای شرکتها یک کشور را از توانایی آن کشور برای نوآوری و توسعه مرزهای دانش جدا کرد. به همین دلیل است که آمادگی جذب فناوری از نوآوری جدا شده و مؤلفه دوازدهم به نوآوری اختصاص دارد.
مؤلفه دهم - اندازه بازار	اندازه بازار بر بهره‌وری تأثیر می‌گذارد، زیرا بازارهای بزرگ، استفاده از صرفه‌های مقیاس را برای شرکتها میسر می‌سازد. به طور سنتی، بازارهای قابل دسترس برای شرکتها بوسیله مرزهای ملی محدود شده‌اند، ولی در عصر جهانی شدن، بازارهای بین‌المللی به جایگزینی برای بازارهای داخلی بویژه برای کشورهای کوچک تبدیل شده‌اند. شواهد تجربی حاکی از وجود یک رابطه مثبت بین آزادی تجارت و رشد است. اگرچه برخی تحقیقات استحکام این رابطه را نقض کرده، ولی برداشت عمومی این‌که تجارت تأثیری

22. Financial Market Sophistication

23. Venture Capital

24. Technological Readiness

25. Aghion and Howitt 1992 and Barro and Sala-i-Martin 2003

05-Nov-2025

اولین همایش ملی الگوهای مشارکت مردمی در راستای جهش تولید

14-آبان-1404

جدول (۱): ارکان و مولفه‌های ۱۲ گانه و چگونگی نقش و تاثیر در رقابت پذیری اقتصادها	
عنوان	چگونگی نقش و تاثیر در رقابت پذیری جهانی
	مثبت بر رشد بویژه برای کشورهای با بازارهای داخلی کوچک دارد. ^{۲۶} بدین ترتیب، برای تعیین اندازه بازار شرکتهای یک کشور، صادرات را می‌توان جایگزینی برای تقاضای داخلی تلقی نمود. با لحاظ کردن هردو بازار داخلی و خارجی در اندازه بازار، نظام اقتصادی صادراتی و مناطق جغرافیایی نظیر اتحادیه اروپا که از کشورهای متعدد ولی از بازار مشترک واحدی برخوردارند، مورد توجه است.
مولفه بیازدهم - پیشرفت کسب و کار^{۲۷}	این مولفه باعث افزایش کارایی در تولید کالا و خدمات و این هم باعث افزایش بهره‌وری و در نتیجه ارتقای رقابت پذیری کشور می‌شود. پیشرفت در کسب و کار به کیفیت شبکه کسب و کار کشور و کیفیت عملیات و راهبرد یکپارچه شرکتهای مربوط می‌شود. این مولفه بویژه در مورد کشورهای مهمی که در سطح پیشرفته‌ای از توسعه قرار دارند؛ کشورهایی که استفاده از منابع ابتدایی تر بهره‌وری تا حد زیادی پشت‌سر گذاشته شده است. کیفیت شبکه کسب و کار و صنایع پشتیبان یک کشور که برای اندازه‌گیری آنها از نماگرهای کمی و کیفیت عرضه‌کنندگان محلی و گستره تعاملات آنها استفاده می‌کنیم، به دلایل چندی حایز اهمیت است. وقتی که شرکتهای عرضه‌کنندگان یک بخش خاص در قالب گروههای همجوار از نظر جغرافیایی (خوشه‌ها ^{۲۸}) به هم پیوند می‌خورند، کارایی افزایش یافته، فرصت‌های بیشتری برای نوآوری به وجود آمده و موانع ورود شرکتهای جدید کاهش می‌یابد. عملیات و راهبردهای یکپارچه شرکتهای (برندسازی ^{۲۹} ، بازاریابی، وجود زنجیره ارزش، و تولید محصولات پیشرفته منحصر به فرد) همگی به ظهور فرایند پیشرفته و مدرن کسب و کار منجر می‌شوند.
مولفه دوازدهم - نوآوری	آخرین مولفه، نوآوری است. هر چند بهبود نهادها، ایجاد زیرساختها، کاهش بی‌ثباتی اقتصاد کلان یا بهبود سرمایه انسانی می‌تواند منافع زیادی در برداشته باشند، ولی همه این عوامل در نهایت به سمت بازده کاهنده می‌روند. همین امر در مورد کارایی بازار کار، بازار مالی و بازار کالایی هم صادق است. در بلند مدت، سطح زندگی فقط از طریق نوآوری می‌تواند ارتقا یابد. نوآوری به ویژه برای آن دسته از نظامهای اقتصادی حایز اهمیت است که به مرزهای دانش نزدیک می‌شوند برای آنها امکان اخذ و جذب فناوریهای خارجی رو به زوال می‌گذارد. ^{۳۰} هر چند کشورهای کمتر پیشرفته هنوز با اخذ فناوریهای موجود یا بهبود تدریجی در حوزههای دیگر می‌توانند بهره‌وری را افزایش دهند، ولی این امر برای افزایش بهره‌وری کشورهای که به مرحله نوآورانه توسعه رسیده‌اند دیگر پاسخگو نیست. در این کشورها، شرکتهای برای حفظ قدرت رقابت خود باید به طراحی و تولید محصولات و فرایندهای پیشرو بپردازند. این امر مستلزم وجود محیطی است که فعالیتهای نوآورانه با پشتیبانی هر دو بخش عمومی و خصوصی را پرورش دهد. به طور اخص، این امر مستلزم سرمایه‌گذاری کافی در زمینه تحقیق و توسعه بویژه به وسیله بخش خصوصی، وجود مؤسسات تحقیقات علمی پیشرفته، همکاری تحقیقاتی گسترده بین دانشگاه و صنعت، و حمایت از مالکیت فکری است.

ماخذ: برگرفته از گزارش رقابت پذیری جهانی مجمع جهانی اقتصاد طی سالهای ۲۰۰۸ الی ۲۰۲۰.

گزارش‌های اخیر رقابت‌پذیری با طرح شاخص جدید رقابت‌پذیری جهانی (GCR4.0) از وجوه تمایزی برخوردار است. مجمع جهانی اقتصاد در طول چهار دهه‌ای که به مطالعه و ارزیابی عوامل موثر بر رقابت‌پذیری کشورها تمرکز داشته، شرایط محیط پیرامون و الزامات پویایی کشورها با توجه به واقعیات بیرونی را همواره در نظر دارد. با وجود آنکه مجمع همچنان در قالب ۱۲ رکن، رقابت‌پذیری کشورها را می‌سنجد، اما بر اساس تغییرات صورت گرفته در نماگرها و نحوه محاسبه امتیازها، کشورها نمی‌توانند رتبه و امتیاز رقابت‌پذیری و به‌طور کلی عملکرد سال‌های اخیر را با سال‌های پیشین مقایسه کنند^{۳۱}.

با شمولیت مفاهیم نو و تلاش‌های گسترده برای جمع‌آوری داده‌های جدید، «شاخص جهانی رقابت‌پذیری ۴/۰» دیدی عمیق و منحصر به فرد از عوامل مهم روبه رشد در عصر «انقلاب صنعتی چهارم» - «سرمایه‌انسانی»، «نوآوری»،

26. Frenkel & Romer 1999, Rodrik & Rodriguez 1999, Sachs & Warner 1999, Alesina et al. 2005

27. Business Sophistication

28. Clusters

29. Branding

30. Romer 1990, Aghion and Howitt 1992, and Grossman and Helpman, 1991.

^{۳۱} در واقع، ۱۱۴ متغیری که در گزارش‌های پیشین رقابت‌پذیری جهانی مجمع جهانی اقتصاد، ۱۲ مولفه و شاخص‌های رقابت‌پذیری جهانی را تشکیل می‌دادند، به ۹۸ متغیر کاسته شده که از این میان ۶۴ متغیر جدید هستند. همچنین، وزن اطلاعات حاصل از نظرسنجی از مدیران اجرایی بنگاه‌های اقتصادی از ۷۰ به ۳۰ درصد کاهش یافته و ۷۰ درصد امتیازات براساس داده‌های آماری کشورها اندازه‌گیری می‌شود.

05-Nov-2025

اولین همایش ملی الگوهای مشارکت مردمی در راستای جهش تولید

14-آبان-1404

«انعطاف‌پذیری» و «چابکی»- ارثه می‌کند. این مهم با به‌کارگیری مفاهیم جدید و حیاتی نظیر فرهنگ کارآفرینی، ایده‌های نوین کسب‌وکارها، همکاری‌های چندجانبه، شایسته‌سالاری و اعتماد اجتماعی در کنار اجزای سنتی‌تر نظیر فناوری اطلاعات و ارتباطات، زیرساخت فیزیکی، ثبات اقتصاد کلان، حقوق مالکیت و سال‌های حضور در مدرسه تحقق یافته است. «شاخص جهانی رقابت‌پذیری ۴/۰» فرایند نمره‌دهی جدیدی - در بازه صفر تا ۱۰۰ - را معرفی کرده است. نمره ۱۰۰ معادل جایگاه هدف برای سیاست‌گذاران است. هدف هر کشور باید حداکثرسازی نمره در هر یک از زیرشاخص‌ها باشد، در حالی که نمره فعلی، فاصله آنها را تا نقطه هدف نشان می‌دهد. گفتنی است رقابت‌پذیری یک «بازی با حاصل جمع صفر» نیست و برای همه کشورها قابل دستیابی است.

در چرایی نوآفرینی شاخص جدید رقابت‌پذیری باید گفت که به گزارش مجمع جهانی اقتصاد، در بحبوحه تغییرات سریع فناوری، سیاست قطبی‌شده و بهبود شکننده اقتصادی، تعریف، ارزیابی و اجرای مسیرهای جدید برای ایجاد رشد و رفاه اهمیت می‌یابد. با توجه به اینکه «بهره‌وری» مهم‌ترین عامل تحقق رشد اقتصادی بلندمدت است، «شاخص جهانی رقابت‌پذیری ۴/۰» با هدف فهم بهتر مجموعه عوامل نوظهوری که در عصر «انقلاب صنعتی چهارم» برای بهره‌وری حیاتی هستند و همچنین ایجاد ابزاری برای ارزیابی آنها طراحی شده است. در این باره، هر کشور به منظور ارتقای رقابت‌پذیری، به‌جای تاکید بر یک عامل نیاز به اتخاذ نگرشی جامع دارد. در واقع، موفقیت در یک حوزه نمی‌تواند عملکرد ضعیف سایر حوزه‌ها را جبران کند. بنابراین به منظور افزایش رقابت‌پذیری، هیچ حوزه‌ای نباید نادیده گرفته شود. کلوس شوآب، بنیان‌گذار و رئیس مجمع در مقدمه گزارش در یادداشتی توضیح می‌دهد که گزارش با هدف کمک به سیاست‌گذاران، رهبران کسب‌وکارها و سایر ذی‌نفعان در گوشه و کنار جهان برای شکل‌دهی راهبردهای اقتصادی در عصر «انقلاب صنعتی چهارم» تهیه و تدوین شده است.

(۳) روش شناسی پژوهش و ارتباط متقابل مولفه‌ها و مراحل توسعه و شاخص موزون

شاخص رقابت‌پذیری جهانی از میانگین موزون مؤلفه‌های متفاوت بسیاری تشکیل می‌شود که هر یک از آنها یکی از وجوه مفهوم پیچیده رقابت‌پذیری را نشان می‌دهد. شاخص رقابت‌پذیری جهانی با استفاده از ۱۱۴ متغیر یا نماگر برای ۱۳۳ کشور محاسبه شده است. متغیرها یا نماگرها به طور موزون به ۱۲ مؤلفه یا رکن و سپس به ۳ زیرشاخص و در نهایت به شاخص رقابت‌پذیری جهانی تبدیل شده‌اند^{۳۲}:

۱۱۴ متغیر/ نماگر (۱۳۹ کشور) ۱۲ مؤلفه یا رکن ۳ زیرشاخص (با ۳ مرحله) شاخص رقابت‌پذیری جهانی

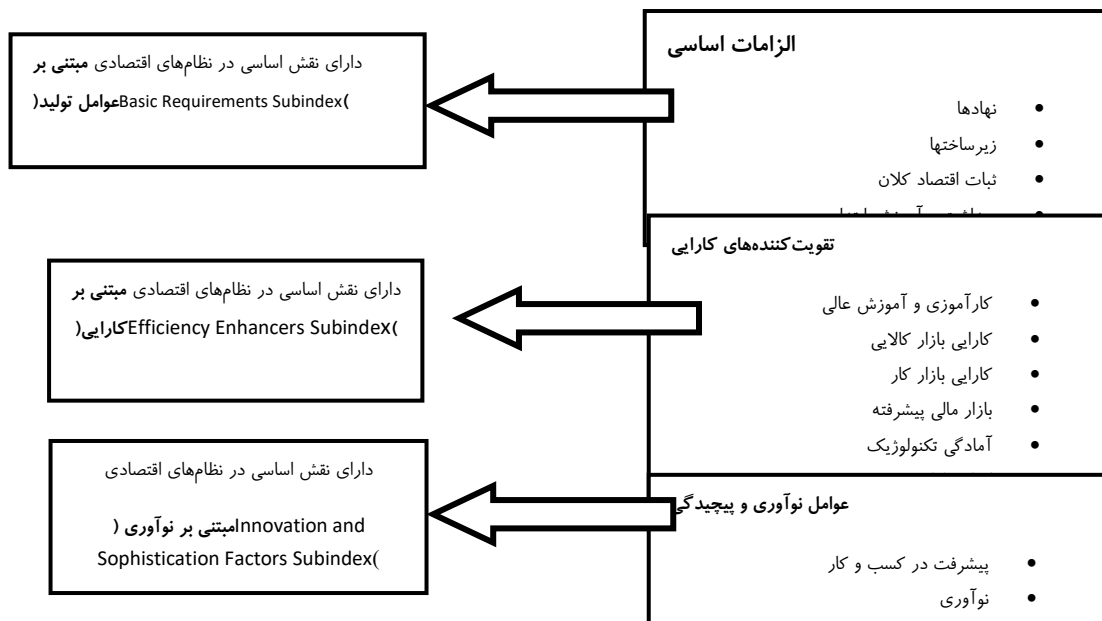
هرچند ۱۲ مؤلفه رقابت‌پذیری به‌طور جداگانه توصیف و معرفی می‌شوند، ولی این امر نباید ما را از این واقعیت غافل سازد که این مؤلفه‌ها مستقل نیستند: آنها نه تنها با یکدیگر ارتباط دارند بلکه معمولاً یکدیگر را تقویت می‌کنند. برای مثال، نوآوری (مؤلفه دوازدهم) در دنیایی بدون نهاد حافظ حقوق مالکیت فکری (مؤلفه اول) یا در کشورهای با نیروی کار فاقد تحصیلات و آموزش کافی (مؤلفه پنجم) میسر نیست و در نظام اقتصادی فاقد بازارهای کارآمد (مؤلفه‌های ششم، هفتم و هشتم) یا فاقد زیرساخت کارآمد و گسترده (مؤلفه دوم) دشوارتر است. هرچند برای ساختن شاخص رقابت‌پذیری جهانی عملاً به تلفیق این ۱۲ مؤلفه در یک شاخص واحد می‌پردازیم، ولی هر یک از این مؤلفه‌ها به‌طور جداگانه معرفی شده است، زیرا تحلیل غیرتلفیقی و تفکیکی می‌تواند برای کشورها و دست‌اندرکاران مفید باشد: این نوع تحلیل، ما را به حوزه‌های خاصی که هر کشور خاص باید در آنها دست به اصلاح بزند نزدیک‌تر می‌سازد. روشن است که مؤلفه‌های مختلف تأثیر متفاوتی روی کشورهای مختلف می‌گذارند: بهترین راه بهبود رقابت‌پذیری

^{۳۲} نحوه تعریف، دسته بندی و وزن‌دهی به ۱۱۴ متغیر یا نماگر مذکور و منابع مورد استفاده برای گردآوری داده‌های مربوط به آنها در پیوست ۱ گزارش رقابت‌پذیری جهانی (ص ۴۷-۴۵) و قسمت "منابع و یادداشتهای فنی" (ص ۴۷۵-۴۷۳) مفصل آمده است که از آرایه آن صرف‌نظر می‌شود. این گزارش مجمع جهانی اقتصاد در سال ۲۰۱۰-۲۰۱۱ به منظور ارزیابی جایگاه رقابت‌پذیری جهانی کشورها از ۱۱۴ نماگر استفاده کرده است.

برای بورکینافاسو با بهترین راه بهبود رقابت پذیری برای سوییس یکسان نیست. دلیل این امر آن است که این دو در سطح متفاوتی از توسعه قرار دارند: همان طور که کشورها در مسیر توسعه جلو می‌روند، دستمزدها افزایش می‌یابد و برای حفظ این درآمد بالاتر، بهره‌وری نیروی کار باید افزایش یابد.

در چارچوب شاخص رقابت‌پذیری جهانی، در مرحله اول توسعه، نیروی محرکه یک نظام اقتصادی را عوامل تولید تشکیل می‌دهد^{۳۳} و کشورها بر اساس ذخایر عوامل تولید خود - عمدتاً نیروی کار غیرماهر و منابع طبیعی - به رقابت می‌پردازند. شرکتها بر اساس قیمت به رقابت با یکدیگر پرداخته و محصولات یا کالاهای پایه و ابتدایی را می‌فروشند و بهره‌وری پایین آنها در دستمزدهای پایین تجلی می‌یابد. در این مرحله از توسعه، حفظ رقابت‌پذیری عمدتاً به وجود نهادهای عمومی و خصوصی دارای عملکرد مطلوب (مؤلفه اول)، زیرساخت توسعه‌یافته (مؤلفه دوم)، ثبات اقتصاد کلان (مؤلفه سوم) و نیروی کار سالم و باسواد (مؤلفه چهارم) بستگی دارد. وقتی که همراه با ارتقای توسعه، دستمزدها ارتقا می‌یابد، کشورها وارد مرحله دوم توسعه (مبتنی بر کارایی^{۳۴}) می‌شوند که در آن باید ایجاد فرایندهای تولید کارآمدتر را شروع کرده و کیفیت محصولات را بالا ببرند. در این مرحله، رقابت‌پذیری به‌طور فزاینده‌ای از کارآموزی و آموزش عالی (مؤلفه پنجم)، بازار کالایی کارآمد (مؤلفه ششم)، بازار کار کارآمد (مؤلفه هفتم)، بازار مالی پیشرفته (مؤلفه هشتم) و توانایی بهره‌برداری از تکنولوژیهای موجود (مؤلفه نهم) نشأت می‌گیرد. سرانجام، وقتی که کشورها به مرحله سوم توسعه (مبتنی بر نوآوری) وارد می‌شوند، حفظ دستمزدهای بالاتر و در نتیجه سطح زندگی آنها زمانی میسر خواهد بود که مؤسسات اقتصادی آنها بتوانند با محصولاتی جدید و منحصر به فرد به رقابت با یکدیگر بپردازند. در این مرحله، شرکتها باید از طریق نوآوری (مؤلفه دوازدهم) با یکدیگر رقابت کرده و با استفاده از پیشرفته‌ترین فرایندهای تولید (مؤلفه یازدهم) به تولید کالاهای جدید و متفاوتی بپردازند. مفهوم مراحل توسعه به این نحو در شاخص رقابت‌پذیری جهانی لحاظ شده که به مؤلفه‌هایی که ارتباط بیشتری با یک کشور خاص با توجه به مرحله خاص توسعه آن دارند، وزن نسبتاً بیشتری داده شده است. به عبارت دیگر، اگرچه هر ۱۲ مؤلفه تا حد معینی برای کلیه کشورها اهمیت دارند، ولی اهمیت نسبی هر یک از این مؤلفه‌ها به سطح خاص توسعه یک کشور بستگی دارد.

جدول (۲): مؤلفه‌های ۱۲ گانه رقابت‌پذیری و الزامات اساسی مراحل سه‌گانه توسعه

³³. Factor- Driven Stage

³⁴. Efficiency-Driven

ماخذ: گزارش رقابت‌پذیری جهانی مجمع جهانی اقتصاد سالهای ۲۰۱۰-۲۰۱۹.

برای لحاظ کردن این امر، ۱۲ مؤلفه مذکور به سه زیرشاخص تقسیم شده‌اند که هر یک از این سه زیرشاخص نقشی اساسی در سطح خاصی از توسعه دارد: زیرشاخص الزامات اساسی شامل مؤلفه‌هایی می‌شود که بیشترین نقش را در کشورهای موجود در سطح اول توسعه (مبتنی بر عوامل تولید) دارند؛ زیرشاخص تقویت‌کننده‌های کارایی شامل مؤلفه‌هایی می‌شود که نقشی اساسی در کشورهای موجود در سطح دوم توسعه (مبتنی بر کارایی) دارند؛ و زیرشاخص عوامل نوآوری و پیچیدگی هم شامل مؤلفه‌هایی می‌شود که نقشی اساسی در کشورهای موجود در سطح سوم توسعه (مبتنی بر نوآوری) دارند. وزنه‌های خاصی که به هر یک از سه زیرشاخص بالا در هر مرحله از توسعه لحاظ شده، در جدول زیر نشان داده شده است. برای تعیین این وزنه‌ها، برای هر یک از زیرشاخص‌های مذکور در سالهای اخیر، از یک رگرسیون درست‌نمایی بیشینه^{۳۵} برای تولید ناخالص داخلی سرانه استفاده شد تا بتوان ضرایب متفاوت هر مرحله از توسعه را مشخص کرد. گردسازی این تخمین‌های اقتصادسنجی به انتخاب وزنه‌هایی منجر شد که در جدول زیر آمده‌اند. در اینجا باید اضافه نمود سطح توسعه کشورها را بر اساس دو معیار تعیین کرده‌ایم. اولین معیار، سطح تولید ناخالص داخلی سرانه بر اساس نرخهای ارز بازار است. این معیار قابل دسترس به عنوان پراکسی یا نماینده دستمزدها است، زیرا داده‌های قابل مقایسه بین‌المللی در مورد دستمزدها برای کلیه کشورهای تحت پوشش گزارش وجود ندارد.

جدول (۳): وزنه‌های سه زیرشاخص اصلی در سه مرحله توسعه (درصد)

زیرشاخص	مرحله مبتنی بر عوامل تولید	مرحله مبتنی بر کارایی	مرحله مبتنی بر نوآوری
الزامات اساسی	۶۰	۴۰	۲۰
تقویت‌کننده‌های کارایی	۳۵	۵۰	۵۰
عوامل نوآوری و پیچیدگی	۵	۱۰	۳۰

ماخذ: گزارش رقابت‌پذیری جهانی مجمع جهانی اقتصاد سالهای ۲۰۱۰-۲۰۲۰.

آستانه‌ها یا حدود درآمدی برای سطوح توسعه در جدول (۳) درج است. معیار دوم به میزان وابستگی کشورها به عوامل تولید مربوط می‌شود. برای اندازه‌گیری این امر، از سهم صادرات کالاهای معدنی در کل صادرات (کالاو خدمات) استفاده، و فرض شده کشورهایایی که بیش از ۷۰ درصد صادرات آنها را محصولات معدنی است (بر اساس میانگین یک دوره پنجساله)، تا حد زیادی یک اقتصاد مبتنی بر عوامل تولید است. مطابق گزارش رقابت‌پذیری جهانی، وزن ارکان سه‌گانه رقابت‌پذیری به ترتیب الف) الزامات اساسی و نیازهای پایه، ب) تقویت‌کننده‌ها و ارتقای کارایی و ج) عوامل نوآوری و پیچیدگی با سطح درجه توسعه متفاوت است. بعبارتی هرچه اقتصادی توسعه یافته‌تر باشد، ارتقای کارایی و نوآوری وزن بیشتری خواهد داشت و بالعکس در اقتصادهای توسعه نیافته، وزن مسلط را نیازهای پایه تشکیل می‌دهند. در واقع مؤلفه ۱۲ گانه را می‌توان مؤلفه‌های توسعه رقابتی کشورها دانست که اوزان آنها باعنایت به سطح توسعه‌یافتگی کشورها متفاوت است. کشورهایایی که بین دو سطح توسعه قرار می‌گیرند، کشورهای «در حال گذار» خوانده می‌شوند. وزن این کشورها با ارتقای توسعه آنها و گذار آرام آنها از سطحی به سطح دیگر بتدریج تغییر می‌یابد. با لحاظ کردن این گذار از سطحی به سطح دیگر (بالافزودن وزن حوزه‌هایی که اهمیت آنها برای رقابت‌پذیری کشورهای در حال گذار رو به افزایش است)، رقابت‌پذیری کشورهایایی را که خود را برای گذار به مرحله بعدی توسعه آماده نمی‌کنند، جریمه و تنبیه کند.

جدول (۴): آستانه‌های درآمدی سطوح مختلف توسعه

سطح توسعه	تولید ناخالص داخلی سرانه (به دلار آمریکا)	تعداد کشورها	کشورهای منتخب
سطح اول: مبتنی بر عوامل تولید	کمتر از ۲۰۰۰	۴۳	اغلب از آفریقا و جنوب آسیا از جمله بنگلادش، هند، نیجریه، قرقیزستان، پاکستان، فیلیپین، سری لانکا، تاجیکستان، ویتنام

³⁵ maximum likelihood regression

اولین همایش ملی الگوهای مشارکت مردمی در راستای جهش تولید		14-آبان-1404	ISC
پراکنده در جهان و منطقه منا: الجزایر، آذربایجان، مصر، اندونزی، قزاقستان، مراکش، قطر، عربستان سعودی، سوریه، ونزوئلا	۱۷	۲۰۰۰ - ۳۰۰۰	گذر از سطح اول به سطح دوم
پراکنده در جهان: آرژانتین، برزیل، چین، مالزی، آفریقای جنوبی، تایلند، تونس و اوکراین	۲۷	۳۰۰۰ - ۹۰۰۰	سطح دوم: مبتنی بر کارایی
پراکنده در جهان و شرق اروپا: بحرین، شیلی، مکزیک، عمان، لهستان، رومانی، روسیه و ترکیه	۱۵	۹۰۰۰ - ۱۷۰۰۰	گذر از سطح دوم به سطح سوم
اروپای غربی و آمریکای شمالی: استرالیا، اعضای اتحادیه اروپا، کانادا، اسرائیل، هنگ کنگ، ژاپن، کره، سنگاپور، تایوان، امارات، انگلیس و آمریکا	۳۳	بیش از ۱۷۰۰۰	سطح سوم: مبتنی بر نوآوری

ماخذ: گزارش رقابت‌پذیری جهانی مجمع جهانی اقتصاد سالهای ۲۰۱۰-۲۰۲۰.

(۴) نتایج مطالعه رقابت‌پذیری جهانی و مولفه‌های ۱۲ گانه آن برای ایران

۴-۱. نتایج مطالعات تطبیقی رقابت‌پذیری، مولفه‌ها و اجزای آن

نتایج مطالعه تطبیقی شاخص رقابت‌پذیری جهانی و منطقه ای ایران در مقاطع سالانه گویای آن است که:

شاخص رقابت‌پذیری جهانی ایران: ایران در سال ۲۰۱۰ در رقابت‌پذیری جهانی با کسب امتیاز با ارزش عددی ۴.۱۴ از ۱۰ در رتبه ۶۹ در بین ۱۳۹ کشور بررسی شده در گزارش رقابت‌پذیری جهانی مجمع جهانی اقتصاد قرار داشت (در وضعیت گذار از مرحله مبتنی بر عوامل تولید به مرحله بهبود کارایی) که هم‌ردیف رومانی ۴.۱۶ (۶۷)، کلمبیا ۴.۱۴ (۶۸)، لتونی ۴.۱۴ (۷۰)، بلغارستان ۴.۱۳ (۷۱) و قزاقستان ۴.۱۳ (۷۱) بود. طی دوره تا قبل از بازنگری شاخص در سال ۲۰۱۷-۱۸، همچنان رتبه ۶۹ احراز کرده بود. البته طی این مدت شاخص رقابت‌پذیری با رکورد رتبه ۸۳ برای سال ۲۰۱۴-۱۵ پرنوسان بوده است^{۳۶}. منتهی با بازبینی شاخص رقابت‌پذیری در سال ۲۰۱۸، و اهمیت یافتن مولفه‌های نرم، در دو سال ۲۰۱۸ و ۲۰۱۹ شاخص رقابت‌پذیری ایران، به رتبه ۸۹ و ۹۹ تنزل یافته است. از مطالعه شکاف شاخص رقابت‌پذیری ایران در مقیاس جهانی (رتبه برتر جهان) و منطقه ای (ترکیه) گویای آن است شکاف شاخص رقابت‌پذیری ایران به ویژه بعد از بازنگری روبه افزایش گذاشته است به طوری که شکاف شاخص در سال ۲۰۱۹ ایران با رتبه برتر جهان به ۳۷.۵ درصد و با رتبه برتر منطقه به ۱۴.۷ درصد رسیده است. مطابق اطلاعات جدول (۵)، بهترین رتبه ایران در شاخص رقابت‌پذیری جهانی برای دوسال قبل از شروع تحریم‌ها (۱۳۹۰) و سال نخست پس‌ابرجام (۱۳۹۶)، که تعدادی موثری از ۱۲ مولفه ثبات نسبی داشتند، رخ داده است. در مقابل، بدترین رتبه ایران در GCI با ۹۹ در سال ۱۳۹۸ با تشدید تحریم‌ها و بی‌ثباتی مولفه‌ها رخ داده است.

جدول (۵): تحلیل شکاف رقابت‌پذیری (GCI) ایران در مقایسه با بهترین عملکرد منطقه‌ای و جهانی

شرح	برنامه توسعه	تعداد کشور	ایران			عملکرد به رتبه برتر (۱) جهان			عملکرد ایران به رتبه برتر منطقه:			
			رتبه	تغییررتبه	امتیاز	تغییر امتیاز	کشور	امتیاز	%شکاف	رتبه	امتیاز	%شکاف
۱۳۸۹-۹۰ (-۱۱) (۲۰۱۰)	سال ۵ برنامه توسعه ۴	۱۳۹	۶۹	...	۴.۱۴	...	سوئیس	۵.۶۳	۷۳.۵ (۲۶.۵)	۰) ۴.۲۵	۰) ۶۱	۹۷.۴ (۲.۶)
۱۳۹۲-۹۳ (-۱۴) (۲۰۱۳)	سال ۲ برنامه توسعه ۵	۱۴۸	۸۲	-۱۳	۴.۰۷	-۰.۰۷	سوئیس	۵.۵۷	۷۳.۱ (۲۶.۹)	۰) ۴.۴۵	۴۴ (+۱۷)	۹۱.۵ (۸.۵)
۱۳۹۳-۹۴ (-۱۵) (۲۰۱۴)	سال ۳ برنامه توسعه ۵	۱۴۴	۸۳	-۱	۴.۰۳	-۰.۰۴	سوئیس	۵.۷۰ (+۰.۱۳)	۷۰.۷ (۲۹.۳)	۰) ۴.۴۶	۴۵ (-)	۹۰.۴ (۹.۶)

^{۳۶} نظر به تعداد کشورها از ۱۳۸ تا ۱۴۸ کشور در طی دوره مورد بحث از ۲۰۱۰ تا ۲۰۱۹، احتمالاً در جابجایی و تغییر رتبه ایران بی‌تاثیر نبوده باشد. همچنین تغییر در کمیت و کیفیت شاخص‌ها و متغیرهای تشکیل دهنده ۱۲ مولفه رقابت‌پذیری از ۲۰۱۷، در این جابجایی تاثیر دارد. با این وجود، با تعداد کشورهای یکسان در ابتدا و انتهای دوره، کاهش ۳۰ رتبه‌ای جایگاه ایران، شکاف در شاخص‌های نرم بوده است.

شرح	برنامه توسعه	تعداد کشور	ایران			عملکرد به رتبه برتر (1) جهان			عملکرد ایران به رتبه برتر منطقه: ترکیه		
			رتبه	تغییررتبه	امتیاز	تغییر امتیاز	کشور	امتیاز	%شکاف	رتبه	امتیاز
۱۳۹۳-۹۴ (۱۶) (۲۰۱۵)	سال ۴ برنامه توسعه ۵	۱۴۰	۷۴	+۹	۴.۰۹	+۰.۰۶	سوئیس	۵.۷۶ (+۰.۰۶)	۷۱.۰ (۲۹.۰)	۴.۳۷ (۰)	۵۱ (۶) (۶.۴) ۹۳.۶
۱۳۹۴-۹۵ (۱۷) (۲۰۱۶)	سال ۵ برنامه توسعه ۵	۱۳۸	۷۶	-۲	۴.۱۲	+۰.۰۳	سوئیس	۵.۸۱ (+۰.۰۵)	۷۰.۹ (۲۹.۱)	۴.۳۹ (۰)	۵۵ (۴) (۶.۲) ۹۳.۸
۱۳۹۵-۹۶ (۱۸) (۲۰۱۷)	سال ۱ برنامه توسعه ۶	۱۳۷	۶۹	+۷	۴.۲۷	+۰.۱۵	سوئیس	۵.۸۶ (+۰.۰۵)	۷۲.۹ (۲۷.۱)	۴.۴۲ (۰)	۵۲ (+۳) (۳.۴) ۹۶.۶
۱۳۹۶-۹۷ (۲۰۱۸)	سال ۲ برنامه توسعه ۶	۱۴۰	۸۹	-۱	۵۴.۹	+۰.۴	آمریکا	۸۵.۶ (+۰.۸)	۶۴.۱ (۳۵.۹)	۶۱.۶ (+۰.۱)	۶۱ (-) (۱.۰) ۸۹.۱
۱۳۹۷-۹۸ (۲۰۱۹)	سال ۳ برنامه توسعه ۶	۱۴۱	۹۹	-۱۰	۵۳.۰	-۱.۹	سنگاپور	۸۴.۸ (+۱.۳)	۶۲.۵ (۳۷.۵)	۶۲.۱ (+۰.۵)	۶۱ (۰) (۱.۴) ۸۵.۳

Source: WEF, GCI, 2008-2021. (wef.org)

جدول (۶) شکاف شاخص رقابتپذیری ایران را در مقایسه با کشورهای صنعتی تراز نخست و منتخبی از کشورهای نوظهور و تازه صنعتی شده نسل نخست و دوم را طی چهار مقطع سالانه در یک دهه اخیر از ۲۰۱۰ تا ۲۰۱۹ را ارایه می دهد. مطابق این اطلاعات، نتیجه می شود که طی دو مقطع اول دوره با شاخص رقابت پذیری بازبینی نشده، ایران بالاترین شکاف از مجموعه کشورهای صنعتی با سوئیس، آمریکا، آلمان و ژاپن، با بیش از ۲۰ درصد مواجه بوده است. حال آنکه با شاخص رقابت پذیری بازبینی شده در دو مقطع اخیر ۲۰۱۸ و ۲۰۱۹، شکاف شاخص رقابت پذیری ایران با آن کشورها، با بیش از ۳۵ درصد رو به افزایش گذاشته است. همچنین طی دو مقطع اول دوره با شاخص رقابت پذیری بازبینی نشده، ایران بالاترین شکاف با کشورهای تازه صنعتی شده و نوظهور نسل نخست و دوم با کره جنوبی و مالزی، با بیش از ۱۵ درصد شکاف مواجه بوده است. حال آنکه با شاخص رقابتپذیری بازبینی شده در دو مقطع اخیر ۲۰۱۸ و ۲۰۱۹، شکاف شاخص رقابت پذیری ایران با آن دو، به بیش از ۲۵ درصد روبه افزایش گذاشته است.

جدول (۶): شکاف شاخص رقابت پذیری (GCI) ایران در مقایسه با کشورهای منتخب نوظهور و تازه صنعتی شده^{۳۷}: ۱۹-۲۰۱۰

کشور	۲۰۱۰-۱۱ (۱۳۸۹)			۲۰۱۷-۱۸ (۱۳۹۶)			۲۰۱۸-۱۹ (۱۳۹۷)			۲۰۱۹-۲۰ (۱۳۹۸)		
	رتبه	امتیاز	%شکاف	رتبه	امتیاز	%شکاف	رتبه	امتیاز	%شکاف	رتبه	امتیاز	%شکاف
۱. سوئیس	۱	۵.۶۳	۷۳.۵	۱	۵.۸۶	۷۲.۹	۴	۸۲.۶	۶۶.۵	۴	۸۲.۳	۶۴.۴
۲. آلمان	۵	۵.۳۹	۷۶.۸	۵	۵.۶۵	۷۵.۶	۳	۸۲.۸	۶۶.۳	۷	۸۱.۸	۶۴.۸
۳. آمریکا	۴	۵.۴۳	۷۶.۲	۲	۵.۸۵	۷۳.۰	۱	۸۵.۶	۶۴.۱	۲	۸۳.۷	۶۳.۳
۴. ژاپن	۶	۵.۳۷	۷۷.۱	۹	۵.۴۹	۷۷.۸	۵	۸۲.۵	۶۶.۵	۶	۸۲.۳	۶۴.۴
۵. چین	۲۷	۴.۸۴	۸۵.۵	۲۷	۵.۰۰	۸۵.۴	۲۸	۷۲.۶	۷۵.۶	۲۸	۷۳.۹	۷۱.۷
۶. کره جنوبی	۲۳	۴.۹۲	۸۴.۱	۲۶	۵.۰۷	۸۴.۲	۱۵	۷۸.۸	۶۹.۴	۱۳	۷۹.۶	۶۶.۶
۷. مکزیک	۶۶	۴.۱۹	۹۸.۸	۵۱	۴.۴۴	۹۶.۲	۴۶	۶۴.۶	۸۵.۰	۴۸	۶۴.۹	۸۱.۷

^{۳۷} کشورهای تازه صنعتی شده نسل نخست (شامل ۸ کشور کره جنوبی، مکزیک، آرژانتین، برزیل، هند، هنگ کنگ، تایوان و سنگاپور) و نسل دوم (شامل اندونزی، ترکیه، مالزی، فیلیپین، تایلند، کلمبیا، مراکش و تونس)، تنها ۵ کشور (آرژانتین، برزیل، هند، مکزیک و جمهوری کره) و ۵ کشور (اندونزی، تایلند، مالزی، تونس و ترکیه) عضو گروه ۲۰، برای مقایسه با ایران در این جدول درج است.

۸۷.۰	۶۰.۹	۷۱	۹۲.۳	۵۹.۵	۷۲	۱۰۳.۱	۴.۱۴	۸۰	۹۶.۷	۴.۲۸	۵۸	۸. برزیل
۹۲.۷	۵۷.۲	۸۳	۹۵.۵	۵۷.۵	۸۱	۱۰۸.۱	۳.۹۵	۹۲	۱۰۴.۸	۳.۹۵	۸۷	۹. آرژانتین
۸۶.۳	۶۱.۴	۶۸	۸۸.۵	۶۲.۰	۵۸	۹۳.۰	۴.۵۹	۴۰	۹۵.۶	۴.۲۳	۵۱	۱۰. هند
۷۱.۰	۷۴.۶	۲۷	۷۳.۸	۷۴.۴	۲۵	۸۲.۶	۵.۱۷	۲۳	۸۴.۸	۴.۸۸	۲۶	۱۱. مالزی
۸۲.۰	۶۴.۶	۵۰	۸۴.۶	۶۴.۹	۴۵	۹۱.۲	۴.۶۸	۳۶	۹۳.۵	۴.۴۳	۴۴	۱۲. اندونزی
۸۵.۳	۶۲.۱	۶۱	۸۹.۱	۶۱.۶	۶۱	۹۶.۶	۴.۴۲	۵۳	۹۷.۴	۴.۲۵	۶۱	۱۳. ترکیه
۷۷.۸	۶۸.۱	۴۰	۸۱.۳	۶۷.۵	۳۸	۹۰.۵	۴.۷۲	۳۲	۹۱.۸	۴.۵۱	۳۸	۱۴. تایلند
۹۴.۰	۵۶.۴	۸۷	۶۸.۷	۵۵.۶	۸۷	۱۰۸.۷	۳.۹۳	۹۵	۸۹.۰	۴.۶۵	۳۲	۱۵. تونس
۸۶.۲	۶۱.۵	۶۷	۹۴.۵	۵۸.۱	۷۷	۹۷.۹	۴.۳۶	۵۵	۹۶.۹	۴.۲۷	۵۹	۱۶. ویتنام
۱۰۰.۰	۵۲.۰	۹۹	۱۰۰.۰	۵۴.۹	۸۹	۱۰۰	۴.۲۷	۶۹	۱۰۰	۴.۱۴	۶۹	۱۷. ایران
		۱۴۱			۱۴۰			۱۳۷			۱۳۹	تعداد کل کشورها

SOURCE: UNIDO, CIPI, 1990-2021. (unido.org).

مولفه‌های کاهنده و بهبوددهنده شاخص رقابت‌پذیری: وضعیت ایران در سال ۲۰۱۰ در ۱۲ مولفه تشکیل‌دهنده رقابت‌پذیری بشرح جدول (۷) بوده است که در این بین، ایران در ۲ مولفه کارایی بازار کار (۳.۳۷) (۱۳۵)) و بازار مالی پیشرفته (۳.۲۹) (۱۲۰)) از ۱۲ مولفه، ضعیف‌ترین وضعیت را داشته، و در مقابل، در ۲ مولفه ثبات محیط اقتصادکلان (۴.۹۶) (۴۵)) و اندازه بازار (۵.۰۹) (۲۰)) بهترین وضعیت را احراز کرده بود. در واقع، دو مولفه بازار کار و بازار مالی وضعیت شاخص رقابت‌پذیری ایران را در جهان بشدت کاهش داده و در مقابل دو مولفه ثبات محیط اقتصادکلان و اندازه بازار شاخص رقابت‌پذیری ایران را در جهان به طور موثری بهبود داده بود. اما با سقوط ۳۰ رتبه‌ای رتبه ایران در سال ۲۰۱۹، در ۶ مولفه از ۱۲ مولفه، از جمله کارایی بازار کار (۱۴۰)، ثبات محیط اقتصادکلان (۱۳۴)، بازار محصول (۱۳۳)، پویایی محیط کسب و کار (۱۳۲)، و نظام مالی و بازار مالی پیشرفته (۱۲۳) و نهادها (۱۲۰) شاهد افت بی‌سابقه بوده است. در واقع، تنزل و افول مولفه‌های رقابت‌پذیری از جمله این ۶ مولفه، جایگاه رقابت‌پذیری ایران، با ۳۰ رتبه تنزل، شدیداً تضعیف شده است.

تغییر جایگاه ایران در GCR4.0: مطابق جدیدترین گزارش رقابت‌پذیری مجمع جهانی اقتصاد در دو سال ۲۰۱۸ و ۲۰۱۹، ایران با کسب نمره ۵۴/۹ و ۵۳.۰ از ۱۰۰ توانسته جایگاه ۸۹ و ۹۹ شاخص جدید رقابت‌پذیری جهانی را در میان ۱۴۰ اقتصاد جهان را به خود اختصاص دهد^{۳۸}. در گزارش سال ۲۰۱۸ و ۲۰۱۹ که در آن از معیار جدیدی با عنوان «شاخص جهانی رقابت‌پذیری ۴/۰» برای ارزیابی بهره‌وری و رقابت‌پذیری اقتصادها استفاده شده، جایگاه ایران در مقایسه با سال ۲۰۱۰، ۲۰ و ۳۰ رتبه تنزل دارد.

جدول (۷): جایگاه جهانی رقابت‌پذیری ایران در مقایسه با بهترین کشور در دهه ۲۰۱۰-۲۰۱۹		
شرح	نمره و امتیاز ارزش عددی (تغییر)	رتبه (تغییر)

^{۳۸} گزارش رقابت‌پذیری جهانی ۲۰۱۸ و ۲۰۱۹ در ۱۲ مولفه اصلی و در مجموع نیز از ۹۸ و ۱۰۲ زیرشاخص برای محاسبه این ۱۲ مولفه و در نهایت شاخص کل استفاده شده است. ترکیبی از داده‌های سازمان‌های بین‌المللی و نظرسنجی از نخبگان «مجمع جهانی اقتصاد» مبنای داده‌ای این محاسبات است. همان طوری که قبلاً یادآوری شد ۱۱۴ متغیری که در گزارش‌های پیشین (تا قبل از سال ۲۰۱۷) رقابت‌پذیری جهانی مجمع جهانی اقتصاد، ۱۲ مولفه و شاخص‌های رقابت‌پذیری جهانی را تشکیل می‌دادند، در گزارش جدید به ۹۸ و ۱۰۲ متغیر کاسته شده که از این میان ۶۴ متغیر جدید هستند. همچنین، وزن اطلاعات حاصل از نظرسنجی از مدیران اجرایی بنگاه‌های اقتصادی از ۷۰ به ۳۰ درصد کاهش، و ۷۰ درصد امتیازات براساس داده‌های آماری کشورها اندازه‌گیری می‌شود.

اولین همایش ملی الگوهای مشارکت مردمی در راستای جهش تولید

05-Nov-2025

14-آبان-1404

رتبه نخست برتر جهان	۲۰۱۹	۲۰۱۸	۲۰۱۶	۲۰۱۰	۲۰۱۹	۲۰۱۸	۲۰۱۰	مولفه‌های ۱۲ گانه	حوزه کلی
ایالات متحده	(-۱۰) ۹۹	(-۲۰) ۸۹	(-۵) ۷۴	۶۹	(-۱.۹) ۵۳.۰	۵۴/۹	(+)	شاخص کلی رقابت پذیری جهانی	
فنلاند	(+۱) ۱۲۰	(-۳۹) ۱۲۱	(+۱۰) ۷۲	۸۲	(-۱.۸) ۴۲.۵	۴۴/۳	(+)	(۱) نهادها	(الزامات و) نیازهای اساسی (محیط کمکی)
سنگاپور	(-۴) ۸۰	(-۲) ۷۶	(+۷) ۶۷	۷۴	(-۰.۶) ۶۴.۸	۶۵/۴	(-)	(۲) زیرساخت‌ها	
کره جنوبی	(-۴) ۸۴	(+۷) ۸۰	(-۱۷) ۱۰۴	۸۷	۵۰.۸	۴۷/۶	(+)	(۳) آمادگی تکنولوژیکی (الطابق ICT پذیر)	
۳۳ کشور	(-۱۷) ۱۳۴	(-۷۲) ۱۱۷	(+۱۸) ۳۷	۴۵	(-۱۴.۷) ۵۲.۲	۶۶/۹	(+)	(۴) ثبات محیط اقتصاد کلان	
۴ کشور	(+۱۲) ۷۲	(-۳۰) ۸۴	(+۴) ۵۰	۵۴	۸۰.۴	۷۷/۵	(+)	(۵) سلامت (بهداشت و آموزش ابتدایی)	(سرمایه) انسانی
سوئیس	(-۱) ۹۲	(+۷) ۹۱	(+۹) ۸۹	۹۸	۵۷.۹	۵۷/۰	(-)	(۶) مهارت‌ها (آموزش عالی و حرفه‌ای)	
هنگ کنگ	(+۱) ۱۳۳	(-۳۶) ۱۳۴	(-۵) ۱۰۳	۹۸	(-۰.۴) ۴۱.۶	۴۲/۰	(-)	(۷) کارایی بازار کالا (محصول)	(بازارها) III
سنگاپور	(-۴) ۱۴۰	(-۱) ۱۳۶	(-۴) ۱۳۹	۱۳۵	(-۱.۸) ۴۱.۳	۴۳/۱	(-)	(۸) بازار نیروی کار	
هنگ کنگ	(-۲۵) ۱۲۳	(+۲۲) ۹۸	(-۳) ۱۲۳	۱۲۰	(-۵.۰) ۴۷.۵	۵۲/۵	(-)	(۹) نظام / بازارهای مالی	
چین	(-۲) ۲۱	(+۱) ۱۹	(-۱) ۲۱	۲۰	(-۰.۴) ۷۴.۱	۷۴/۵	(+)	(۱۰) اندازه بازار	
ایالات متحده	(-۱۳) ۱۳۲	(-۳۷) ۱۱۹	(-۱۰) ۹۲	۸۲	(-۵.۷) ۴۴.۳	۵۰/۰	(-)	(۱۱) یو یایی محیط کسب و کار	(اکوسیستم) IV نوآوری
آلمان	(-۶) ۷۱	(+۲۶) ۶۵	(+۲۱) ۷۰	۹۱	(-۰.۴) ۳۸.۰	۳۷/۶	(+)	(۱۲) توانایی نوآوری	

ماخذ: نتایج تحقیق به نقل از گزارش رقابت پذیری جهانی مجمع جهانی اقتصاد سال‌های ۲۰۱۰-۲۰۲۰. گفتنی است تعداد کشورها در سال ۲۰۱۰ تعداد ۱۴۰ کشور، در سال ۲۰۱۶ تعداد ۱۴۰ کشور، ۲۰۱۸ تعداد ۱۴۰ کشور و در سال ۲۰۱۹ تعداد ۱۴۱ کشور بوده است.

رتبه ۱۲ مولفه GCI ایران: این ۱۲ مولفه عبارتند از: «نهادها»، «زیرساخت»، «به‌کارگیری فناوری اطلاعات و ارتباطات»، «ثبات محیط اقتصاد کلان»، «سلامت»، «مهارت‌ها»، «بازار محصول»، «بازار نیروی کار»، «نظام مالی»، «اندازه بازار»، «پویایی کسب و کار» و «توانایی نوآوری». در گزارش جهانی رقابت پذیری ۲۰۱۸ و ۲۰۱۹ در شاخص کل، ایران با کسب نمره ۵۴/۹ و ۵۳.۰ توانست در جایگاه ۸۹ و ۹۹ قرار گیرد. با لحاظ این نکته که در این گزارش از معیاری جدید برای ارزیابی رقابت استفاده شده، رتبه ایران نسبت به گزارش ۲۰۱۰، ۲۰ و ۳۰ پله تنزل یافته است. البته وضعیت ایران در هر یک از ۱۲ مولفه اهمیت دارد. در این باره ایران در سال ۲۰۱۹ نسبت به ۲۰۱۸ در مولفه «نهادها» با نمره ۴۲.۵ در رتبه ۱۲۱، در مولفه «زیرساخت» با ۶۴.۸ در رتبه ۸۰، در مولفه «به‌کارگیری فناوری اطلاعات و ارتباطات» با ۵۰.۸ در رتبه ۸۴، در مولفه «ثبات اقتصاد کلان» با ۵۲.۲ در رتبه ۱۳۴، در مولفه «سلامت» با ۸۰.۴ در رتبه ۷۲، در مولفه «مهارت‌ها» با ۵۷.۹ در رتبه ۹۲، در مولفه «بازار کالا» با ۴۱.۶ در رتبه ۱۳۳، در مولفه «بازار نیروی کار» با ۴۱.۳ در رتبه ۱۴۰، در مولفه «نظام مالی» با ۴۷.۵ در رتبه ۱۲۳، در مولفه «اندازه بازار» با ۷۴.۱ در رتبه ۲۱، مولفه «پویایی کسب و کار» با ۴۴.۳ در رتبه ۱۳۲ و مولفه «توانایی نوآوری» با ۳۸.۰ در رتبه ۷۱ جهان قرار گرفته است.

بالاترین و پایین‌ترین رتبه ایران در ۱۲ مولفه GCI: در دو سال ۲۰۱۸ و ۲۰۱۹ بهترین و بدترین رتبه را ایران به ترتیب در شاخص اندازه بازار با جایگاه ۱۹ و ۲۱ و در بازار نیروی کار با جایگاه ۱۳۶ و ۱۴۰ کسب کرده است. در دو سال ۲۰۱۸ و ۲۰۱۹، ایران در ۶ مولفه شامل کارایی بازار کار، بازار محصول، پویایی کسب و کار، نهادها، ثبات محیط اقتصادکلان و نظام تامین مالی ضعیف‌ترین وضعیت را داشته، و در مقابل، تنها در یک مولفه اندازه بازار بهترین وضعیت را احراز کرده است. بدین ترتیب این ۶ مولفه وضعیت شاخص رقابت‌پذیری ایران را در جهان بشدت کاهش داده و در مقابل تنها مولفه اندازه بازار شاخص رقابت‌پذیری ایران را در جهان به‌طور موثری بهبود داده است. البته بیم آن می‌رود که چشم‌انداز آتی مولفه‌ها از جمله مولفه اندازه بازار ایران با تکانه‌های غیرکنترلی روبه وخامت گذارد.

۲-۴) مولفه‌های رقابت‌پذیری از جنبه ورودی و خروجی

مولفه‌های ۱۲ رقابت‌پذیری را می‌توان از منظر نظام‌مند (سیستماتیک)، در سه قلمرو ورودی، پردازشی و خروجی دسته‌بندی کرد. ۳ مولفه (شامل زیرساخت‌ها، سلامت (بهداشت و آموزش ابتدایی) و مهارت‌ها (آموزش عالی و حرفه‌ای)، به‌عنوان ورودی‌ها، ۷ مولفه (شامل اندازه بازار، نهادها، ثبات محیط اقتصادکلان، کارایی بازار کالا، بازارهای مالی، پویایی کسب و کار و آمادگی تکنولوژیکی) به‌عنوان پردازشی‌ها و دو مولفه (شامل: کارایی بازار نیروی کار و نوآوری) به‌عنوان خروجی‌ها مطرح کرد. با این دسته‌بندی در سه طیف ورودی‌ها، پردازش‌ها و خروجی‌ها، در ادامه مولفه‌های ۱۲ گانه رقابت‌پذیری تبیین می‌شود:

۱) با مشاهده وضعیت رتبه کل رقابت‌پذیری اقتصاد ایران در دهه گذشته، این نکته به دست می‌آید که رتبه جهانی ایران در رده متوسط، و در طی دوره رو به تنزل (پایین) بوده است. اما رتبه ایران در شاخص‌های ورودی شامل ۳ مولفه زیرساخت‌ها، سلامت و مهارت‌ها، اساساً در رده متوسط، و در طی دوره پرنوسان و بعضاً روبه تنزل (پایین) است و رتبه ایران در مولفه‌های ۷ گانه پردازشی پیشگفته (به خصوص نهادها، ثبات محیط اقتصادکلان، بازار مالی و بازار کالا) و سپس دو مولفه خروجی (بازار نیروی کار و توانایی نوآوری) در رده پایین (وضعیت نامناسبی) ارزیابی می‌شود. این امر نشان از چالش مدیریت در کشور دارد. به این معنی که مدیریت کشور در ناحیه پردازشی دچار چالش‌های اساسی است و از این‌رو نه تنها نمی‌تواند از شاخص‌های ورودی (داده‌ها) برای بهبود وضعیت بهره‌گیری کند، بلکه موجب کاهش رتبه در بسیاری از مولفه‌های پردازشی و مولفه‌های خروجی (ستاندها) شده است. عدم توازن و تناسب میان ستانده و داده، گویای ضعف بهره‌وری و کارایی نظام اقتصادی کشور دارد. رفع ضعف و کاستی بنیادی مزبور، مربوط به کیفیت سیاست‌گذاری‌های نخبگان سیاسی است که تبیین آنها مباحث جداگانه‌ای را طلب می‌کند.

۲) گفتنی است که در سال‌های اخیر (از سال ۲۰۱۷)، گزارش رقابت‌پذیری جهانی با رویکرد جدید تهیه شده است. در رویکرد جدید وضعیت مواجهه و انطباق کشورها با روند انقلاب صنعتی چهارم مورد ارزیابی است. این امر موجب شده رتبه کلی ایران دچار تنزل شدید شود. در این راستا وضعیت رقابت اقتصاد ایران در سال ۲۰۱۶، رتبه ۷۴ از میان ۱۴۰ کشور بوده است، اما براساس رویکرد جدید رتبه ایران در گزارش رقابت‌پذیری مجمع جهانی اقتصاد برای سال‌های ۲۰۱۸ و ۲۰۱۹ به رتبه ۸۹ و ۹۹ تنزل پیدا کرده است. تنزل ۳۰ رتبه‌ای ایران در سال‌های ۲۰۱۰ - ۲۰۱۹، گویای انعطاف‌ناپذیری اقتصاد ایران برای تطبیق با تغییرات ناشی از انقلاب صنعتی چهارم است. کاهش رتبه رقابت‌پذیری اقتصاد ایران با رویکرد پیشین و جدید، عمدتاً به ناحیه پردازشی مربوط می‌شود. از میان شاخص‌های ۷ گانه این ناحیه،

وضعیت رتبه‌ها در شاخص‌های «ثبات اقتصادکلان»، «نهاده‌ها»، «مهارت‌ها» و «پویایی کسب‌وکار» بمراتب نامناسب‌تر است. در ادامه اجمالاً مولفه‌هایی که تنزل قابل توجه برای اقتصاد ایران رخ داده است، اشاره می‌شود.

۳) **مولفه وضعیت ثبات اقتصاد کلان** بدترین رتبه را دارد. کانون اصلی این مولفه، به دو مؤلفه (تورم و بدهی دولت) بازگشت دارد. با توجه به افزایش نرخ تورم در سال‌های اخیر، مولفه ثبات اقتصاد کلان، بدترین رتبه را پیدا کرده و رتبه ۱۳۴ را کسب کرده است. رتبه نامناسب محیط اقتصاد کلان، نشان‌دهنده وجود فضای نااطمینانی و پیش‌بینی‌ناپذیری سرمایه‌گذاری‌ها و فعالیت‌های مولد اقتصادی است.

۴) **مولفه نهاد دلالیت** بر وضعیت قواعد، مقررات، سازمان‌ها و دستگاه‌های اجرایی دارد که بر رفتار بازیگران، انگیزه‌های سرمایه‌گذاری و تولید برای فعالان اقتصادی اثرگذار است. متأسفانه به سبب زمینه‌های ضدانگیزشی و نااطمینانی در حوزه سرمایه‌گذاری و تولید، ایران در رکن نهادها تنزل رتبه داشته است.

۵) **مولفه مهارت‌ها**، در رویکرد جدید، جایگزین رکن «آموزش عالی و حرفه‌ای» شده است. در رویکرد جدید، بیش از آنکه کمیت آموزش و تحصیلات تکمیلی مورد توجه باشد، به کیفیت مهارت نیروی انسانی تأکید می‌شود. بنابراین رتبه آن، از نقاط ضعف اساسی با وجود سطح بالای آموزش تکمیلی نمایان می‌سازد.

۶) **پویایی کسب‌وکار** نیز گویای عدم فضای رقابتی ایران در کسب‌وکارهاست. رتبه ایران در این مولفه نیز تنزل کرده است. برای بهبود توانایی رقابت‌پذیری اقتصادی کشور بر اساس رویکرد جدید، باید در جهت ایجاد ثبات اقتصاد کلان و تقویت نهادها، به‌ویژه جهت ایجاد انگیزه برای سرمایه‌گذاران، رفع موانع فعالیت‌ها، بهبود پاسخ‌گویی و تقویت توانایی دولت، مواجهه فعالانه با روند تغییرات آینده (خصوصاً در عرصه فناوری)، افزایش مهارت‌های نیروی کار و کاهش موانع ورود و خروج کسب‌وکارها تلاش کرد. کانون تمامی اقدامات بهبود، مربوط به اتخاذ تدابیر مناسب مربوط به کاهش نرخ تورم می‌شود. این امر موجب ارتقای رتبه در شاخص‌های مربوط به قلمرو «پردازش» خصوصاً در ثبات اقتصاد کلان و وضعیت نهادها خواهد بود.

۷) از دیگر مولفه‌های مهم در رویکرد جدید رقابت‌پذیری کشورها، **وضعیت فناوری** است. کاهش رتبه ایران در این مولفه گویای عقب‌افتادگی اقتصادی از زنجیره ارزش تولید جهانی است. نماد عقب‌ماندگی از زنجیره ارزش تولید جهانی خود را در کاهش رتبه **نوآوری** کشور نشان داده است. کاهش تدریجی مولفه نوآوری در این سال‌ها، گویای چالش‌ها در خصوص مواجهه با انقلاب صنعتی چهارم است.

۸) ایران در منطقه، رتبه هفدهم نوآوری را دارد، حال آنکه طبق ماده ۲۲ قانون برنامه ششم توسعه مصوب ۱۳۹۵، دولت مکلف است رتبه ایران را در رقابت‌پذیری جهانی به جایگاه سوم در میان کشورهای منطقه ارتقا دهد؛ بنابراین از این بابت شکاف در خور توجهی بین اهداف و عملکردها وجود دارد.

۹) در مجموع در چارچوب و رویکرد جدیدی که مجمع جهانی اقتصاد برای سنجش رقابت‌پذیری اقتصادی کشورها ارائه کرده، ایران توانایی کمتری برای رقابت‌پذیری اقتصادی با سایر کشورها دارد که رفع آنها محتاج اتخاذ تصمیمات سخت و سیاست‌گذاری‌های درست است.

۳-۴) **تجارب موفق: مسیر احیای رقابت‌پذیری اقتصادی کشورها از بحران کووید-۱۹**

مجمع جهانی اقتصاد در نسخه ویژه گزارش رقابت جهانی ۲۰۲۰ به دنبال پاسخ دادن به این پرسش است که کشورها چگونه می‌توانند از بازگشت صرف به رشدهای اقتصادی پیشین فراتر روند و تمرکز خود را به چگونگی «بازطراحی و بازسازی بهتر» معطوف سازند. در این گزارش که با شیوع کووید-۱۹ مصادف بوده است، مجمع جهانی اقتصاد برای نخستین بار از زمان آغاز گزارش‌های رقابت‌پذیری، از رتبه‌بندی کشورها امتناع کرده است. در این شرایط ویژه که اقتصاد جهانی با پیامدهای کووید-۱۹ دست‌وپنجه نرم می‌کند، مجمع به جای رتبه‌بندی کشورها در ارکان پیشین رقابت‌پذیری به انتشار نسخه‌ای ویژه با محوریت «احیاء» اقتصادها از بحران کرونا و «تحول و بازطراحی» نظامهای اقتصادی با تأکید بر «مردم»، «بهره‌وری» و «کره زمین» پرداخته است. مجمع جهانی اقتصاد، اقتصادهایی را در رویارویی با بحران کووید-۱۹ تاب‌آورتر ارزیابی کرده است که از میان مؤلفه‌های رقابت‌پذیری حائز موارد زیر بوده‌اند:

- ۱- کشورهایی که از اقتصاد دیجیتال پیشرفته و مهارت‌های بالای دیجیتال برخوردار هستند و شهروندان توانسته‌اند با دورکاری، اقتصاد را سرپا نگه دارند؛ ۲- کشورهایی که دارای شبکه‌های تأمین اجتماعی قوی هستند و به خوبی توانسته‌اند از افرادی که قادر به کار کردن نبوده‌اند حمایت کنند. ۳- کشورهایی که دارای نظام‌های مالی قوی هستند، با تأمین اعتبار موردنیاز SME ها در جلوگیری از ورشکستگی بنگاه‌ها موفق بوده‌اند؛ ۴- کشورهایی که با موفقیت توانسته‌اند سیاست‌های بهداشتی، مالیاتی و اجتماعی خود را برنامه‌ریزی و هماهنگ کنند؛ ۵- کشورهایی که تجربه اپیدمی‌های قبلی را دارند مانند ویروس سارس که مجهز به پروتکل‌ها و فناوری‌های بهتری هستند و توانسته‌اند اپیدمی را نسبتاً بهتر از سایر کشورها مهار کنند.

جدول (۸): مولفه‌های ۵ گانه رقابت‌پذیری کشورهای موفق در گذار از کووید ۱۹

مولفه‌های ۵ گانه رقابت‌پذیری	نمونه کشورهای موفق
۱ اقتصاد دیجیتال پیشرفته	هلند، نیوزیلند، سوئیس، استونی و ایالات متحده
۲ شبکه تأمین اجتماعی قوی	دانمارک، فنلاند، نروژ، اتریش، لوکزامبورگ و سوئیس
۳ نظام تأمین مالی قوی	فنلاند، ایالات متحده، امارات متحده عربی و سنگاپور
۴ موفق در کیفیت سیاست‌ها	سنگاپور، سوئیس، لوکزامبورگ، اتریش و امارات متحده عربی
۵ تجربه‌های موفق پیشین اپیدمی	کره جنوبی و سنگاپور

ماخذ: براساس نتایج مرور مطالعات

با دقت در جدول نتیجه می‌شود هرچند نمونه کشورهای موفق در ۵ مولفه رقابت‌پذیری (اقتصاد دیجیتال پیشرفته، شبکه تأمین اجتماعی قوی، نظام تأمین مالی قوی، موفق در کیفیت سیاست‌ها و تجربه‌های موفق پیشین اپیدمی) در گذار از کووید ۱۹ در جهان غرب اروپا و آمریکا قرار دارند اما در این بین برخی کشورها در چند مولفه توأمان موفق ظاهر شده‌اند، برای نمونه سوئیس در ۳ مولفه، آمریکا، فنلاند، اتریش، سنگاپور و امارات متحده در ۲ مولفه. با ملاحظه آن ۵ مولفه برای ایران، به نظر می‌آید عمده ضعف ایران در سه مولفه اقتصاد دیجیتال پیشرفته، نظام تأمین مالی قوی و کیفیت بالا در اجرای سیاست‌های مربوطه دانست.

براین اساس، در اقتصادهای پیشرفته، با شتاب گرفتن فضای کاری دیجیتال، فعالان اقتصادی شاهد افزایش تمرکز بازار، کاهش چشمگیر رقابت در بخش خدمات، کاهش همکاری بین شرکت‌ها و کاهش دسترسی به نیروی کار ماهر بوده‌اند؛

اما از جنبه مثبت، واکنش بیشتر دولت‌ها به تغییر، بهبود همکاری‌های درون شرکتی و افزایش دسترسی به سرمایه‌های خطرپذیر قابل مشاهده بوده‌اند. در اقتصادهای در حال توسعه و بازارهای نوظهور، فعالان اقتصادی افزایش به هزینه‌های ناشی از خشونت و اعمال مجرمانه، کاهش استقلال قضایی، کاهش بیشتر رقابت و افزایش تسلط بر بازار و اعتماد به سیاستمداران را به عنوان حوزه‌هایی که وضعیت وخیم‌تری را نسبت به گذشته تجربه می‌کنند اشاره کرده‌اند؛ اما نظرات مثبتی در مورد واکنش دولت به تغییر، همکاری‌های درون شرکتی و دسترسی به سرمایه‌های خطرپذیر در آنها عنوان شده است. همچنین، به افزایش ظرفیت جذب استعدادها که به طور بالقوه در بازار کار دیجیتال تسهیل می‌شود، اشاره شده است. دیجیتال‌سازی اقتصاد و مهارت‌های دیجیتال، شبکه‌های تأمین اجتماعی و استحکام مالی، حاکمیت و برنامه‌ریزی، نظام بهداشت و درمان و ظرفیت پژوهش، الزامات تحول اقتصادی، احیاء و تحول محیط توانمندساز، تحول سرمایه انسانی، تحول بازارها، تحول اکوسیستم نوآوری، سنجش آمادگی کشورها برای تحول اقتصادی، دیگر سرفصل‌ها اند. اولیتهای ۱۱ گانه برای تحول اقتصادی کشورها عبارتند از:

۱. حصول اطمینان از وجود اصول حاکمیتی قوی و چشم‌انداز بلندمدت در نهادهای عمومی که با ارائه خدمات به شهروندان اعتماد آنها را جلب می‌کنند.
۲. ارتقاء زیرساخت‌ها در راستای تسریع انتقال انرژی و دسترسی به برق و فناوری اطلاعات و ارتباطات.
۳. گذار به نظام مالیاتی تصاعدی، تجدیدنظر در مالیات بر شرکت‌ها، مالیات بر ثروت و نیروی کار در سطح ملی و در چارچوب همکاری‌های بین‌المللی.
۴. روزآمدی برنامه‌های درسی و توسعه سرمایه‌گذاری در مهارت‌های مورد نیاز مشاغل و «بازارهای فردا».
۵. بازنگری در قوانین کار و حمایت اجتماعی متناسب با اقتضات جدید اقتصاد و نیاز جدید نیروی کار.
۶. توسعه زیرساخت‌ها و افزایش دسترسی و نوآوری در زمینه بهداشت و درمان و مراقبت از سالمندان و کودکان در راستای منافع جامعه و اقتصاد.
۷. افزایش مشوق‌ها با هدف هدایت منابع مالی بسمت سرمایه‌گذاری‌های بلندمدت، تقویت ثبات و گسترش دامنه شمول خدمات مالی.
۸. بازنگری در چارچوب‌های رقابت و ضدانحصار متناسب با مقتضیات انقلاب صنعتی چهارم، حصول اطمینان از دسترسی به بازار، هم در سطح محلی و هم در سطح بین‌المللی.
۹. تسهیل ایجاد «بازارهای فردا»، به ویژه در حوزه‌های نیازمند همکاری دولت و بخش خصوصی.
۱۰. تشویق و گسترش سرمایه‌گذاری صبورانه در پژوهش، نوآوری و اختراع که می‌تواند به خلق «بازارهای فردا» بیانجامد.
۱۱. تشویق بنگاه‌ها به پذیرش تنوع، برابری و شمولیت با هدف افزایش خلاقیت.

۴-۴) مختصات راهبرد توسعه ایران (با محوریت ارتقای رقابت پذیری در میان مدت)

با دقت در امتیاز (ارزش عددی) و رتبه ۱۲ مولفه پیش گفته نتیجه می‌شود یکایک آن ۱۲ مولفه در بهبود شاخص رقابت‌پذیری بسیار بااهمیت هستند، منتهی نظر به امتیاز (ارزش عددی) و رتبه پایین ایران در ۶ مولفه نخست، افزایش

ارزش عددی و ارتقای رتبه آنها، در ارتقای شاخص رقابت پذیری ایران موثرتر هستند. در جدول (۸) مختصات راهبرد ارتقای رقابت پذیری ایران در میان مدت ۵ ساله برنامه هفتم توسعه در ۱۲ مولفه کلیدی تبیین کننده و ۱۰۴ زیر شاخص آن درج شده است. مطابق اطلاعات جدول (۹) نتیجه می شود که:

عمده مولفه های کلیدی در بهبود شاخص رقابت پذیری ایران بترتیب الویت و اهمیت ارتقا عبارتست از:

۱. بازار نیروی کار با رتبه ۱۴۰ و امتیاز (ارزش عددی) ۴۱.۳
۲. ثبات محیط اقتصاد کلان با رتبه ۱۳۴ و امتیاز (ارزش عددی) ۵۲.۲
۳. بازار محصول با رتبه ۱۳۳ و امتیاز (ارزش عددی) ۴۱.۶
۴. پویایی کسب و کار با رتبه ۱۳۲ و امتیاز (ارزش عددی) ۴۴.۳
۵. نظام و بازار تامین مالی با رتبه ۱۲۳ و امتیاز ۴۷.۵
۶. نهادها با رتبه ۹۹ و امتیاز (ارزش عددی) ۵۳.۰
۷. مهارت ها و آموزش عالی با رتبه ۹۲ و امتیاز (ارزش عددی) ۵۷.۹
۸. فناوری اطلاعات و ارتباطات با رتبه ۸۴ و امتیاز ۵۰.۸
۹. زیرساخت ها با رتبه ۸۰ و امتیاز (ارزش عددی) ۶۴.۸
۱۰. بهداشت و سلامت با رتبه ۷۲ و امتیاز (ارزش عددی) ۸۰.۴
۱۱. توانایی نوآوری با رتبه ۷۱ و امتیاز (ارزش عددی) ۳۸.۰
۱۲. اندازه بازار با رتبه ۲۱ و امتیاز (ارزش عددی) ۷۴.۱

جدول (۸): مختصات راهبرد ارتقای رقابت پذیری ایران در میان مدت ۵ ساله برنامه هفتم توسعه (۴۰ رتبه بهبود و هم رتبه با ترکیه) در ۱۲ مولفه و ۱۰۴ شاخص ایران و هدفگذاری و اولویت بندی ارتقای آن شاخصها					
شرح	ارزش	نمره (تغییر)	رتبه (تغییر)	هدفگذاری و اولویت بندی ارتقا	
				تغییر شاخص	برنامه هدف
شاخص کلی رقابت پذیری جهانی	-	۵۳.۰ (-۱.۹)	۹۹ (-۱.۰)	۶۲.۱ (+۹.۱)	۶۱ (+۳۸)
(الزامات و نیازهای اساسی (محیط کمکی) (۱))					
(۱) نهادها	-	۴۲.۵ (-۱.۸)	۱۲۰ (+۱)	۵۲.۹ (+۱۱.۴)	۷۱ (+۴۹)، اولویت ۱
امنیت ۰ تا ۱۰۰	-	۷۲.۶	۸۲		
۱-۱. جرایم سازمان یافته، ۱ تا ۷	۳.۹	۴۹.۱	۱۰۷		
۲-۱. نرخ بی خانمانی در هر ۱۰۰۰۰۰	۲.۵	۹۲.۰	۷۵		
۳-۱. رخداد تروریستی ۰ تا ۱۰۰	۹۷.۶	۹۷.۶	۱۰۷		
۴-۱. خدمات پلیس قابل اتکا ۱ تا ۷	۴.۱	۵۱.۳	۸۴		
سرمایه اجتماعی ۰ تا ۱۰۰	-	۵۲.۸	۵۶		
۵-۱. سرمایه اجتماعی ۰ تا ۱۰۰	۵۲.۸	۵۲.۸	۵۱		
کنترل ها و موازنه ها	-	۲۴.۷	۱۲۸		
۶-۱. شفافیت بودجه ۰ تا ۱۰۰	...	۵.۸	...		
۷-۱. استقلال قضایی ۱ تا ۷	۳.۱	۳۴.۷	۹۷		
۸-۱. کارایی نظام حقوقی در به چالش کشیدن مقررات، ۱ تا ۷	۲.۴	۲۲.۸	۱۲۰		
۹-۱. آزادی انتشار، ۰ تا ۱۰۰	۶۴.۴	۳۵.۶	۱۲۶		
عملکرد بخش عمومی، ۰ تا ۱۰۰	-	۲۴.۸	۱۲۴		
۱۰-۱. فشار مقررات دولتی، ۱ تا ۷	۲.۴	۲۴.۰	۱۲۳		
۱۱-۱. کارایی نظام حقوقی برای حل و فصل اختلافات، ۱ تا ۷	۲.۷	۲۷.۸	۱۲۲		
۱۲-۱. مشارکت الکترونیکی، ۰ تا ۱	۰.۵۳	۵۲.۸	۱۰۲		
شفافیت	-	۲۸.۰	۱۱۶		
۱۳-۱. رخداد فساد، ۰ تا ۱۰۰	۲۸.۰	۲۸.۰	۱۱۶		
حقوق مالکیت، ۰ تا ۱۰۰	-	۴۲.۲	۱۲۳		
۱۴-۱. حقوق مالکیت، ۱ تا ۷	۳.۵	۴۲.۲	۱۲۲		
۱۵-۱. حمایت از حقوق مالکیت فکری، ۱ تا ۷	۲.۷	۲۸.۹	۱۲۶		
۱۶-۱. کیفیت اداری اراضی	۱۵.۰	۵۰.۰	۷۴		
حکمرانی مشارکتی	-	۲۷.۰	۱۲۷		
۱۷-۱. قدرت استانداردهای حسابرسی و گزارش دهی، ۱ تا ۷	۳.۶	۴۳.۹	۱۲۵		
۱۸-۱. مقررات تعارض منافع، ۰ تا ۱۰	۴.۰	۴۰.۰	۱۲۱		
۱۹-۱. حکمرانی منافع سهام داران، ۰ تا ۱۰	۲.۷	۲۷.۰	۱۲۷		

05-Nov-2025

اولین همایش ملی

الگوهای مشارکت مردمی در راستای جهش تولید

14-آبان-1404

جدول (۸): مختصات راهبرد ارتقای رقابت پذیری ایران در میان مدت ۵ ساله برنامه هفتم توسعه (۴۰ رتبه بهبود و هم رتبه با ترکیه) در ۱۲ مولفه و ۱۰۴ شاخص ایران و هدفگذاری و اولویت بندی ارتقای آن شاخصها

هدفگذاری و اولویت بندی ارتقا		رتبه (تغییر)	نمره (تغییر)	ارزش	شرح
برنامه هدف	تغییر شاخص				
		۸۷	۴۹.۷	-	نگاه روبه آینده دولت، ۰ تا ۱۰۰
		۱۳۴	۲۳.۶	۲.۴	۲۰-۱. ثبات سیاست دولتی اعتمادساز
		۱۱۵	۲۱.۹	۲.۹	۲۱-۱. تغییر مسئولانه دولت
		۹۵	۳۷.۹	۳.۳	۲۲-۱. نظام حقوقی سازگار با الگوی کسب و کار دیجیتال، ۷ تا ۱
		۱۲۴	۲۷.۸	۲.۷	۲۳-۱. نگاه بلندمدت دولت، ۱ تا ۷
		۱۶	۷۵.۷	۷۵.۷	۲۴-۱. مقررات کارایی انرژی، ۰ تا ۱۰۰
		۴۷	۵۹.۰	۵۹.۰	۲۵-۱. مقررات قابل تجدید انرژی، ۰ تا ۱۰۰
		۷۹	۷۲.۴	۲۱	۲۶-۱. عوامل تهدید مرتبط با محیط زیست،
۴۹ (+۳۱)، اولویت ۱	۷۴.۳ (+۹.۵)	۸۰ (-۴)	۶۴.۸ (-۰.۶)	-	(۲) زیرساختها
		۸۲	۴۶.۸	-	زیرساخت حمل و نقل
		۴۲	۸۵.۴	۸۵.۴	۰۱-۲. مواصلات جاده‌ای، ۰ تا ۱۰۰
		۷۹	۴۸.۱	۳.۹	۰۲-۲. کیفیت زیرساخت جاده، ۱ تا ۷
		۶۷	۱۳.۸	۵.۵	۰۳-۲. چگالی راه آهن، کیلومتر در ۱۰۰۰ کیلومتر
		۵۲	۴۴.۶	۳.۷	۰۴-۲. کارایی خدمات قطار، ۱ تا ۷
		۴۹	۵۹.۰	۸۰.۵۳۳	۰۵-۲. مواصلات فرودگاهی
		۱۳۲	۳۵.۲	۳.۱	۰۶-۲. کارایی خدمات فرودگاهی، ۱ تا ۷
		۴۱	۴۲.۶	۴۲.۵	۰۷-۲. مواصلات خطوط کشتی، ۰ تا ۱۰۰
		۸۷	۴۵.۶	۳.۷	۰۸-۲. کارایی خدمات بنادر دریایی، ۱ تا ۷
		۷۶	۸۲.۷	-	زیرساخت رضایت‌مند، ۰ تا ۱۰۰
		۷۸	۹۹.۱	۹۹.۱	۰۹-۲. دسترسی برق، درصد از جمعیت
		۷۵	۹۲.۰	۱۱.۷	۱۰-۲. کیفیت عرضه برق، درصد از تولید
		۶۸	۸۷.۴	۱۴.۳	۱۱-۲. آب آشامیدنی ناایمن، درصد از جمعیت
		۱۰۰	۵۲.۴	۴.۱	۱۲-۲. عرضه قابل اتکا آب
۶۹ (+۱۵)، اولویت ۱	۵۷.۸ (+۷.۰)	۸۴ (-۴)	۵۰.۸ (+۳.۲)	-	(۳) فناوری اطلاعات و ارتباطات سازگار، ۰ تا ۱۰۰
		۸۵	۹۰.۳	۱۰۸.۵	۰۱-۳. تلفن همراه، بازی هر ۱۰۰ نفر
		۸۰	۶۸.۲	۶۸.۲	۰۲-۳. پهنای باند همراه، بازی ۱۰۰ نفر
		۶۹	۲۴.۰	۱۲.۰	۰۳-۳. اینترنت پهنای باند ثابت، بازی ۱۰۰ نفر
		۱۲۵	۰.۰	۰.۰	۰۴-۳. اینترنت فیبر نوری، بازی ۱۰۰ نفر
		۶۸	۷۰.۰	۷۰.۰	۰۶-۳. کاربران اینترنت، درصد از جمعیت بزرگسال
		۱۳۴	۱۴.۷	-	(۴) ثبات اقتصاد کلان
		۱۳۵	۵۴.۴	۲۰.۴	۰۱-۴. تورم
		۶۴	۵۰.۰	۵۰.۰	۰۲-۴. پویایی‌های بدهی، ۰ تا ۱۰۰
سرمایه انسانی (II)					
۴۲ (+۳۰)، اولویت ۱	۸۷.۱ (+۶.۷)	۷۲ (+۱۲)	۸۰.۴ (-۲.۹)	-	(۵) بهداشت و سلامت، ۰ تا ۱۰۰
		۷۱	۸۰.۴	۶۵.۷	۰۱-۵. امید به زندگی با سلامت، سالها
۷۸ (+۱۴)، اولویت ۱	۶۰.۸ (+۲.۹)	۹۲ (-۱)	۵۷.۹ (+۰.۹)	-	(۶) مهارت‌ها و آموزش عالی
		۸۰	۵۴.۳	-	نیروی کار فعلی، ۰ تا ۱۰۰
		۶۱	۶۶.۷	۱۰۰.۰	۰۱-۶. میانگین سالهای آموزش
		۱۱۸	۴۱.۸	-	مهارت‌های نیروی کار فعلی، ۰ تا ۱۰۰
		۱۲۴	۳۴.۲	۳.۱	۰۲-۶. میزان آموزش کارکنان، ۱ تا ۷
		۱۱۵	۴۱.۵	۳.۵	۰۳-۶. کیفیت آموزش محلی، ۱ تا ۷
		۱۲۴	۳۳.۲	۳.۰	۰۴-۶. مهارت فارغ التحصیلان، ۱ تا ۷
		۷۶	۵۱.۸	۴.۱	۰۵-۶. مهارت‌های دیجیتالی جمعیت فعال، ۱ تا ۷
		۱۰۳	۴۸.۱	۳.۹	۰۶-۶. تسهیل شغلین با مهارت، ۱ تا ۷
		۹۳	۶۱.۵	-	آینده نیروی کار، ۰ تا ۱۰۰
		۵۷	۸۲.۷	۱۴.۹	۰۷-۶. زندگی آموزشی مورد انتظار، سالها
		۱۱۵	۴۰.۲	-	مهارت‌های آینده نیروی کار، ۰ تا ۱۰۰
		۱۲۸	۲۶.۷	۲.۶	۰۸-۶. اندیشه اصلی یادگیری، ۱ تا ۷
		۱۰۴	۵۳.۷	۲۸.۵	۰۹-۶. نسبت معلم در آموزش ابتدایی
بازارها (III)					
۷۸ (+۵۵)، اولویت ۱	۵۴.۱ (+۱۲.۵)	۱۳۳ (+۱)	۴۱.۶ (-۰.۴)	-	(۷) بازار محصول، ۰ تا ۱۰۰
		۱۱۹	۴۳.۴	-	رقابت داخلی، ۰ تا ۱۰۰
		۱۲۰	۳۰.۶	۲.۸	۰۱-۷. آثار انحرافی مالیاتها و یارانه‌ها بر رقابت، ۱ تا ۷
		۶۱	۴۷.۴	۳.۸	۰۲-۷. میزان دامنه بازار، ۱ تا ۷
		۱۳۰	۵۲.۲	۴.۱	۰۳-۷. رقابت در خدمات، ۱ تا ۷

05-Nov-2025

اولین همایش ملی

الگوهای مشارکت مردمی در راستای جهش تولید

1404-14 آبان

جدول (۸): مختصات راهبرد ارتقای رقابت پذیری ایران در میان مدت ۵ ساله برنامه هفتم توسعه (۴۰ رتبه بهبودی هم رتبه با ترکیه) در ۱۲ مولفه و ۱۰۴ شاخص ایران و هدفگذاری و اولویت بندی ارتقای آن شاخصها

هدفگذاری و اولویت بندی ارتقا		رتبه (تغییر)	نمره (تغییر)	ارزش	شرح
برنامه هدف	تغییر شاخص				
		۱۳۹	۳۹.۸	-	بازبودن تجارت، ۰ تا ۱۰۰
		۱۱۹	۴۹.۴	۴.۰	۰۴-۷. موانع تجاری غیر تعرفه‌ای، ۱ تا ۷
		۱۴۱	۰.۰	۲۶.۹۵	۰۵-۷. تعرفه‌های تجاری
		۸۱	۶۹.۴	۵.۲	۰۶-۷. پیچیدگی تعرفه‌ها، ۱ تا ۷
		۷۱	۴۰.۶	۲.۶	۰۷-۷. کارایی شفافیت مرزی، ۱ تا ۵
اولویت ۱	۱۰۹ (۳۱)+	۱۴۰ (-۴)	۴۱.۳ (-۱.۸)	-	(۸) بازار نیروی کار
		۱۳۵	۴۵.۲	-	انعطاف پذیری، ۰ تا ۱۰۰
		۱۰۵	۶۰.۲	۲۳.۱	۰۱-۸. هزینه‌های اخراج، هفته‌های حقوق
		۱۱۲	۳۸.۸	۳.۳	۰۲-۸. رویه‌های استخدام و اخراج، ۱ تا ۷
		۱۳۲	۴۲.۵	۳.۶	۰۳-۸. همکاری در روابط کارگروکارفرما، ۱ تا ۷
		۱۲۷	۵۳.۱	۴.۲	۰۴-۸. انعطاف در تعیین دستمزدها، ۱ تا ۷
		۱۱۱	۲۴.۷	۲.۵	۰۵-۸. سیاست های بازار کار فعال، ۱ تا ۷
		۹۳	۶۴.۰	۶۴.۰	۰۶-۸. حقوق کارگران، ۰ تا ۱۰۰
		۱۲۹	۳۰.۴	۲.۸	۰۷-۸. تسهیل در استخدام نیروی کار خارجی، ۱ تا ۷
		۱۱۶	۴۷.۸	۳.۹	۰۸-۸. تحرک نیروی کار داخلی، ۱ تا ۷
		۱۳۹	۳۷.۵	-	شایستگی و انگیزش، ۰ تا ۱۰۰
		۱۳۵	۳۵.۲	۳.۱	۰۹-۸. اتکا به مدیریت حرفه‌ای، ۱ تا ۷
		۱۲۶	۳۷.۴	۳.۲	۱۰-۸. پرداخت و بهره‌وری، ۱ تا ۷
		۱۲۴	۲.۲	۰.۲۲	۱۱-۸. نسبت دستمزدهای حقوق زنان به مردان، درصد
		۱۱۲	۷۵.۱	۲۵.۹	۱۲-۸. نرخ مالیات نیروی کار، درصد
اولویت ۱	۶۸ (۵۵)+	۱۲۳ (-۲۵)	۴۷.۵ (-۵.۰)	-	(۹) نظام / بازار تامین مالی، ۰ تا ۱۰۰
		۸۸	۳۲.۸	-	تعمیق، ۰ تا ۱۰۰
		۵۳	۶۶.۲	۶۲.۹	GDP ۱-۹. اعتبار داخلی به بخش خصوصی، درصد از
		۱۲۶	۳۰.۸	۲.۹	۱، SMEsV ۹-۹۰.۲. تامین مالی
		۱۲۱	۲۰.۷	۲.۲	۰۳-۹. دسترسی به سرمایه مشترک، ۱ تا ۷
		۶۹	۲۴.۶	۲۴.۶	GDP ۹-۰۴. سرمایه‌ای شدن بازار، درصد از
		۸۴	۲۱.۵	۱.۳	GDP ۹-۰۵. پرمیوم تامین، از
		۱۳۷	۶۶.۰	-	ثبات، ۰ تا ۱۰۰
		۱۳۶	۲۹.۹	۲.۸	۰۶-۹. بانک‌های بی‌صدا، ۱ تا ۷
		۱۱۴	۷۸.۰	۱۱.۴	۰۷-۹. دیون غیر عملکردی
		۱۲۲	۹۳.۷	۴.۴	۰۸-۹. شکاف اعتباری، درصد
		۱۴۱	۶۴.۳	۵.۱	۰۹-۹. نسبت سرمایه تنظیم بانک‌ها، درصد از کل دارایی‌ها
اولویت ۱	۱۳ (۶)+	۲۱ (-۲)	۷۴.۱ (-۰.۴)	-	(۱۰) اندازه بازار
		۱۸	...	۱۴۳۲	PPP\$ ۱۰-۰۱. تولید ناخالص داخلی، به
		۱۲۸	...	۱۵.۹	GDP ۱۰-۰۲. واردات کالا و خدمات، درصد از
اکوسیستم نوآوری (IV)					
اولویت ۱	۷۵ (۵۷)+	۱۳۲ (-۱۳)	۴۴.۱ (-۵.۷)	-	(۱۱) یوایی کسب و کار
		۱۲۷	۴۹.۶	-	الزامات اداری، ۰ تا ۱۰۰
		۳۱	۹۹.۴	۱.۲	GNI ۱-۱۱. هزینه شروع یک کسب و کار، درصد از سرانه
		۱۳۶	۲۷.۶	۷۲.۵	۰۲-۱۱. زمان شروع یک کسب و کار، روزها
		۷۱	۳۹.۹	۳۷.۱	۰۳-۱۱. نرخ پوشش حل اختلاف، به دلار
		۱۲۰	۳۱.۴	۵.۰	۰۴-۱۱. نظام مقررات حل اختلاف، ۰ تا ۱۶
		۱۳۱	۳۹.۱	-	فرهنگ کار آفرینی، ۰ تا ۱۰۰
		۱۲۸	۳۳.۶	۳.۰	۰۵-۱۱. اقتدار بسوی ریسک کار آفرینی، ۱ تا ۷
		۱۳۴	۲۷.۹	۳.۳	۰۶-۱۱. تمایل به تفویض اختیار، ۱ تا ۷
		۹۰	۴۷.۱	۳.۸	۰۷-۱۱. رشد کمپانی‌های نوآور
		۱۱۳	۳۷.۹	۳.۳	۰۸-۱۱. جذابیت حکم‌شدگی کمپانی‌ها، ۱ تا ۷
اولویت ۱	۴۹ (۲۲)+	۷۱ (-۶)	۳۸.۰ (-۰.۴)	-	(۱۲) توانایی نوآوری
		۱۲۶	۳۰.۴	-	تعامل و تنوع، ۰ تا ۱۰۰
		۱۲۷	۴۵.۴	۳.۷	۰۱-۱۲. تنوع نیروی کار، ۱ تا ۷
		۹۲	۴۲.۱	۳.۵	۰۲-۱۲. وضعیت توسعه خوشه‌ها، ۱ تا ۷
		۹۰	۲.۲	۰.۰۷	۰۳-۱۲. همکاری مشترک بین‌المللی
		۱۳۴	۳۲.۰	۲.۹	۰۴-۱۲. کالیبراسیون چندملیتی، ۱ تا ۷

جدول (۸): مختصات راهبرد ارتقای رقابت پذیری ایران در میان مدت ۵ ساله برنامه هفتم توسعه (۴۰ رتبه بهبود هم رتبه با ترکیه) در ۱۲ مولفه و ۱۰۴ شاخص ایران و هدفگذاری و اولویت بندی ارتقای آن شاخصها

شرح	ارزش	نمره (تغییر)	رتبه (تغییر)	هدفگذاری و اولویت بندی ارتقا	
				تغییر شاخص	برنامه هدف
تحقیق و توسعه، ۰ تا ۱۰۰	-	۳۵.۹	۴۷		
۱۲-۰۵. انتشارات علمی، امتیاز	۲۶۱.۰	۸۳.۵	۴۲		
۱۲-۰۶. کاربردهای اختراع، بازی هر ۱ میلیون نفر	۰.۱۱	۱.۹	۹۹		
GDP ۱۲-۰۷. هزینه‌های تحقیق و توسعه، درصد از	۰.۳	۸.۴	۸۶		
۱۲-۰۸. عملکرد نهادهای تحقیقاتی، ۰ تا ۱۰۰	۰.۲۰	۵۰.۹	۱۵		
تجاری سازی، ۰ تا ۱۰۰	-	۵۷.۳	۶۲		
۱۲-۰۹. پیچیدگی خریداران، ۱ تا ۷	۳.۴	۴۰.۸	۸۳		
۱۲-۱۰. کاربردهای علائم تجاری، بازی هر ۱ میلیون نفر	۹۴۸.۸۵	۷۳.۸	۵۳		

ماخذ: نتایج تحقیق به نقل از گزارش رقابت پذیری جهانی مجمع جهانی اقتصاد سال‌های ۲۰۱۰-۲۰۲۰.

۴-۵) مهم‌ترین متغیرها و عوامل کاهنده رقابت پذیری ایران در جهان

در ادامه به منظور ارتقای شاخص رقابت پذیری ایران در منطقه و جهان، عمده متغیرها و زیرشاخص‌هایی که نقش کلیدی در ارتقای رقابت دارند، شناسایی شده است. بمنظور شناسایی آن متغیرها و شاخص‌ها، معیارهای چندگانه بشرح جدول (۹) ارایه شده است. مطابق معیارهای جدول: (۱) شاخص‌ها و متغیرهایی که رتبه ایران در آن شاخص‌ها در رتبه‌های پایین تری (برای نمونه کمتر از ۱۰۰) قرار دارند؛ (۲) شاخص‌ها و متغیرهایی که امتیاز (ارزش عددی) ایران در آن شاخص‌ها در رتبه‌های پایین تری (برای نمونه کمتر از ۵۰ از ۱۰۰) قرار دارند؛ و (۳) شاخص‌ها و متغیرهایی که ایران بالاترین شکاف در امتیاز (ارزش عددی) در آن شاخص‌ها (برای نمونه شکاف ارزش عددی ایران بیش از ۶۰) قرار دارند، در اولویت ارتقا و بهبود قرار دارند.

جدول (۹): تحلیل وضعیت ۱۰۲ شاخص مورد مطالعه رقابت پذیری جهانی ایران در سال ۲۰۱۹

شرح	بدترین وضعیت	وضعیت بد	وضعیت متوسط	وضعیت مطلوب
نمره امتیاز (از ۱۰۰)	۴۵ و کمتر از ۴۵	۴۵ تا ۶۰	۶۰ تا ۷۵	۷۵ به بالا
رتبه (بین ۱۴۰ کشور)	۱۰۰ و بیش از ۱۰۰	۷۰ تا ۱۰۰	۴۵ تا ۷۰	کمتر از ۴۵
شکاف (درصد)	۵۵ و ۵۵ به بالا	۵۰ تا ۷۵	۳۵ تا ۵۰	کمتر از ۳۵
اولویت اهمیت ارتقا	۱	۲	۳	۴

ماخذ: بر مبنای مطالعات نگارنده

از متغیرهای تبیین‌کننده ۱۲ مولفه اصلی رقابت‌پذیری ایران در جهان، در ۵۴ متغیر یعنی ۵۲ درصد از ۱۰۴ متغیر مورد بحث در سال ۲۰۱۹، دو ملاک از سه ملاک پیش‌گفته را توامان ضعیف ارزیابی شده است. در این بین، وضعیت ۲۵ متغیر شامل موانع تعرفه‌های تجاری، نسبت سرمایه بانک‌ها، روبه تنزل، تسهیل دراستخدام نیروی کار خارجی، روبه کاهش، حمایت از ریسک کارآفرینی، روبه تنزل، نسبت واردات کالا و خدمات از GDP، حکمرانی منافع سهام‌داران، بدن تغییر، حمایت از حقوق مالکیت فکری، روبه تنزل، آزادی انتشار، روبه کاهش، مهارت فارغ التحصیلان، سلامت بانک‌ها، روبه تنزل، زمان شروع یک کسب و کار، روبه تنزل، تورم، روبه تنزل، اتکا به مدیریت حرفه‌ای، روبه تنزل، تمایل به تفویض اختیار، آموزش ضمن خدمت کارکنان، روبه تنزل، ثبات سیاست اعتمادساز دولت، بی‌تغییر، ظرفیت‌های چند-میزبانی، روبه تنزل، فشار مقررات دولتی، روبه تنزل، کارایی خدمات حمل و نقل هوایی، روبه تنزل و همکاری در روابط کارگر-کارفرما، رتبه ایران بیش از ۱۳۰ در سال ۲۰۲۰ بوده است، حال آن که در سال ۲۰۱۰، ۲۰ متغیر شامل میزان مالکیت خارجی، سهولت دسترسی به وام، میزان موانع تجاری، موانع تعرفه‌ای (متوسط نرخ تعرفه موزون تجاری)، دسترسی به خدمات مالی، دسترسی به سرمایه مخاطره‌آمیز، میزان آموزش کارکنان، حمل و نقل هوایی، تاثیر اقتصادی مقررات مربوط به FDI، استطاعت و

کفایت خدمات مالی، انعطاف پذیری در تعیین دستمزدها، حمایت قوی از سرمایه گذار، مشارکت زنان در نیروی کار، کیفیت عرضه کنندگان محلی، شفافیت سیاست گذاری دولتی، محدودیت جریان سرمایه، دسترسی به جدیدترین فناوریها، تمایل به تفویض اختیار، تورم و اتکا به مدیریت حرفه‌ای با رتبه بالاتر از ۱۲۰ در بین کشورها بمراتب ضعیف تر ارزیابی می‌شود. در دهه ۲۰۱۰ نه تنها جهت متغیرها بهبود نیافته، بلکه حتی در تنزل رقابت پذیری جهانی اقتصاد ایران بدتر نیز شده است. بنابراین به منظور بهبود و ارتقای رقابت پذیری اقتصاد ایران در جهان، در مورد تمامی متغیرها از جمله ۵۴ متغیر در جدول و بالاخص ۲۵ متغیر اول بایستی اصلاحات و اقدامات مناسب تری انجام پذیرد.

جدول (۱۰): مهم ترین متغیرها و عوامل کاهنده رقابت پذیری ایران در جهان (به ترتیب شدت آنها)

ضعیف ترین	ضعیف ترین	ضعیف
۱. موانع تعرفه‌های تجاری، ... (۱۴۱)	۲۷. پرداخت و بهره‌وری، روبه تنزل، ۳۷.۴ (۱۲۶)	۵۴. کاربردهای اختراع، ۹۹ (۱.۹)
۲. نسبت سرمایه بانکها، روبه تنزل، ۶۲.۳ (۱۴۱)	۲۸. تامین مالی SMEs، روبه تنزل، ۳۰.۸ (۱۲۶)	۵۵. استقلال قضایی ۹۷ (۳۴.۷)
۳. تسهیل دراستفاده نیروی کار خارجی، روبه کاهش، ۳۰.۴ (۱۳۹)	۲۹. قدرت استانداردهای حساسی و گزارش دهی، روبه بهبود، ۴۳.۹ (۱۲۵)	۵۶. نظام حقوقی سازگار با الگوی کسبوکار دیجیتال، ۹۵ (۳۷.۹)
۴. حمایت از ریسک کارآفرینی، روبه تنزل، ۲۳.۶ (۱۳۸)	۳۰. اینترنت فیبرنوری، ...، ۱۲۵	۵۷. حقوق کارگران، ۹۳ (۶۴.۰)
۵. واردات کالا و خدمات از GDP، ۱۵.۹ (۱۳۸)	۳۱. حقوق مالکیت، روبه کاهش، ۴۲.۲ (۱۲۳)	۵۸. وضعیت توسعه خوشه‌ها، ۹۲ (۴۲.۱)
۶. حکمرانی منافع سهام داران، بدن تغییر، ۲۷.۰ (۱۳۷)	۳۲. کارایی نظام حقوقی در حل و فصل اختلافات، روبه کاهش، ۲۷.۸ (۱۲۲)	۵۹. همکاری مشترک بین المللی، ۹۰ (۲.۲)
۷. حمایت از حقوق مالکیت فکری، روبه تنزل، ۲۸.۹ (۱۳۶)	۳۳. شکاف اعتباری، بدون تغییر، ۹۳.۷ (۱۲۲)	۶۰. رشد کمپانی‌های نوآور، ۹۰ (۴۷.۱)
۸. آزادی انتشار، روبه کاهش، ۳۵.۶ (۱۳۶)	۳۴. مقررات تعارض منافع، بدون تغییر، ۴۰.۰ (۱۲۱)	۶۱. کارایی خدمات بنادر دریایی، ۸۷ (۴۵.۶)
۹. مهارت فارغ التحصیلان، روبه تنزل، ۳۳.۲ (۱۳۶)	۳۵. دسترسی به سرمایه مشترک، روبه تنزل، ۲۰.۷ (۱۲۱)	۶۲. هزینه‌های تحقیق و توسعه، ۸۶ (۸.۴)
۱۰. سلامت بانکها، روبه تنزل، ۲۹.۹ (۱۳۶)	۳۶. نظام مقررات حل اختلاف، بدون تغییر، ۳۱.۳ (۱۲۰)	۶۳. تلفن همراه، ۸۵ (۹۰.۴)
۱۱. زمان شروع یک کسبو کار، روبه تنزل، ۲۷.۶ (۱۳۶)	۳۷. موانع تجاری غیرتعرفه‌ای، روبه بهبود، ۴۹.۴ (۱۱۹)	۶۴. پرمیوم تامین، ۸۴ (۲۱.۵)
۱۲. تورم، روبه تنزل، ۵۴.۴ (۱۳۵)	۳۸. رخداد و وقوع فساد، روبه کاهش، ۲۸.۰ (۱۱۶)	۶۵. خدمات پلیس قابل اتکا ۸۴ (۵۱.۳)
۱۳. اتکا به مدیریت حرفه‌ای، روبه تنزل، ۳۵.۲ (۱۳۵)	۳۹. تحرک نیروی کار داخلی، روبه تنزل، ۴۷.۸ (۱۱۶)	۶۶. پیچیدگی خریداران، ۸۳ (۴۰.۸)
۱۴. تمایل به تفویض اختیار، روبه تنزل، ۳۷.۹ (۱۳۴)	۴۰. تغییر مسئولانه دولت، بی تغییر، ۳۱.۹ (۱۱۵)	۶۷. پیچیدگی تعرفه‌ها، ۸۱ (۶۹.۴)
۱۵. آموزش ضمن خدمت کارکنان، روبه تنزل، ۲۴.۳ (۱۳۴)	۴۱. کیفیت آموزش محلی، روبه تنزل، ۴۱.۵ (۱۱۵)	۶۸. پهنای باند همراه، ۸۰ (۶۸.۲)
۱۶. ثبات سیاست اعتمادساز دولت، بی تغییر، ۲۳.۶ (۱۳۴)	۴۲. دیون غیرعملکردی، روبه تنزل، ۷۸.۰ (۱۱۴)	۶۹. عوامل تهدید مرتبط با محیط زیست، ۷۹ (۷۲.۴)
۱۷. ظرفیت‌های چند-میزبانی، روبه تنزل، ۳۲.۰ (۱۳۴)	۴۳. ایده های حک شده شرکت‌ها، روبه تنزل، ۳۷.۹ (۱۱۳)	۷۰. کیفیت زیرساخت جاده، ۷۹ (۴۸.۱)
۱۸. فشار مقررات دولتی، روبه تنزل، ۲۴.۰ (۱۳۳)	۴۴. روبه‌های استخدام و اخراج، روبه تنزل، ۳۸.۸ (۱۱۲)	۷۱. دسترسی برق، ۷۸ (۹۹.۱)
۱۹. کارایی خدمات حمل و نقل هوایی، روبه تنزل، ۳۵.۲ (۱۳۲)	۴۵. نسبت حقوق و دستمزد نیروی کار زن و مرد، روبه بهبود، ۷۵.۱ (۱۱۲)	۷۲. مهارت‌های دیجیتالی جمعیت فعال، ۷۶ (۵۱.۸)
۲۰. همکاری در روابط کارگر-کارفرما، روبه تنزل، ۴۲.۵ (۱۳۲)	۴۶. سیاست‌های بازار کار فعال، روبه تنزل، ۲۴.۷ (۱۱۱)	۷۳. نرخ بی خانمانی، ۷۵ (۹۳.۲)
۲۱. کارایی نظام حقوقی در به چالش کشیدن مقررات، روبه تنزل (۱۳۰)	۴۷. جرایم سازمان یافته، روبه تنزل، ۴۹.۱ (۱۰۷)	۷۴. کیفیت عرضه برق، ۷۵ (۹۲.۰)
۲۲. آثار انحرافی مالیات و یارانه‌ها در رقابت، روبه تنزل، ۳۰.۶ (۱۳۰)	۴۸. رخداد و حوادث تروریستی، بدون تغییر، ۹۷.۶ (۱۰۷)	۷۵. کیفیت اداری اراضی، ۷۴ (۵۰.۰)
۲۳. رقابت در خدمات، روبه تنزل، ۵۲.۲ (۱۳۰)	۴۹. هزینه‌های زاید، روبه بهبود، ۶۰.۲ (۱۰۵)	۷۶. نرخ پوشش حل اختلاف، ۷۱ (۳۹.۹)
۲۴. تفکر انتقادی در یادگیری، روبه تنزل، ۲۶.۷ (۱۲۸)	۵۰. نسبت دانش آموز به معلم در آموزش ابتدایی، روبه تنزل، ۵۳.۷ (۱۰۴)	۷۷. کارایی شفافیت مرزی، ۷۱ (۴۰.۶)
۲۵. انعطاف در تعیین دستمزدها، روبه تنزل، ۵۳.۱ (۱۲۷)	۵۱. دسترسی آسان استخدام با مهارت، روبه تنزل، ۴۸.۱ (۱۰۳)	۷۸. امید به زندگی با سلامت، ۷۱ (۸۰.۴)
۲۶. تنوع نیروی کار، روبه بهبود، ۴۵.۴ (۱۲۷)	۵۲. مشارکت الکترونیکی، بدون تغییر، ۵۲.۸ (۱۰۲)	۷۹. اینترنت پهنای باند ثابت، ۶۹ (۲۴.۰)
چشم‌انداز بلندمدت دولت، بی تغییر، ۲۷.۸ (۱۲۶)	۵۳. عرضه آب مطمئن/قابل اتکا، روبه تنزل، ۵۲.۴ (۱۰۰)	۸۰. سرمایه‌های شدن بازار، ۶۹ (۲۴.۶)

مآخذ: نتایج حاصل از تحقیق بنقل از گزارش رقابت پذیری جهانی مجمع جهانی اقتصاد سال‌های ۲۰۱۰-۲۰۱۹

(۵) جمع‌بندی، پیشنهادهای سیاستگذارانه

موقعی رقابت‌پذیری مناسب (مطلوب) در اقتصاد کشوری تحقق می‌یابد که نهادهای کارآمد، زیرساخت‌های توسعه مناسب و گسترده، محیط اقتصادکلان با ثبات، بهداشت و آموزش با کیفیت، مهارت‌ها و دانش تخصصی بالا و با کیفیت، کارآمدی بازار کالا، کارایی و انعطاف‌پذیری بازار کار، بازار مالی توسعه‌یافته، سطح بالای آمادگی جذب فن‌آوری، بزرگی اندازه بازارها و تخصصی‌شدن تجارت، کسب‌وکارهای پیچیده و توسعه‌یافته مبتنی بر دیجیتال و نهایتاً خلاقیت و نوآفرینی در جامعه نهادینه و درون‌زا شده باشد. در این چارچوب، این مطالعه با هدف ارزیابی و شکاف منطقه‌ای و جهانی رقابت‌پذیری اقتصاد ایران و تبیین رقابت‌پذیری مناسب و راهکارهای بهبود آن در یک دهه گذشته مورد مطالعه و تدوین یافته است. برای این منظور، ابتدا چارچوب و مبانی نظری موضوع از ابعاد و زوایای مختلف و روش‌شناسی موضوع بیان شد و سپس نتایج پژوهش تحلیل وضع موجود رقابت‌پذیری ایران در جهان و مولفه‌های ۱۲ گانه آن و تصویری از وضع مطلوب تبیین گردید و آنگاه راههای بهبود رقابت‌پذیری و مولفه‌ها و متغیرهای اثرگذار بر آن ارائه شد. نتایج مطالعه گویای آن است که:

۱. رقابت‌پذیری اقتصاد ایران در یک دهه اخیر در مقیاس جهانی و منطقه‌ای وضعیت نامناسبی داشته و روند کلی آن طی این مدت با ۳۰-رتبه، روبه تنزل گذاشته است. در واقع، ابتدا در سال ۲۰۱۰ جایگاه رقابت‌پذیری اقتصاد ایران با کسب امتیاز ۴.۱۴ در رتبه ۶۹ در بین ۱۴۰ کشور جهان قرارداد داشت که گذار از مرحله مبتنی بر عوامل تولید به مرحله بهبود کارایی قرار داشت. در انتهای دوره، سال ۲۰۱۹، ایران با کسب امتیاز ۵۴/۹ (از مقیاس صفر تا ۱۰۰) با ۳۰ رتبه تنزل، به رتبه ۹۹ سقوط کرد.
۲. گزارش رقابت‌پذیری، میزان پیچیدگی اقتصاد کشورها، موانع توسعه اقتصادی و نقاط ضعف و قوت اقتصاد هر کشور را در قالب ۱۲ مولفه نشان می‌دهد. در گزارش اخیر از طرح جدید درسنجش امتیاز و رتبه‌بندی رقابت‌پذیری کشورها، رقابت‌پذیری جهانی بر مبنای انقلاب صنعتی ۴ و پیشرفت‌های متعاقب آن باز طراحی شده است. وضعیت ایران در ۱۲ مولفه رقابت‌پذیری (نهادها، زیرساختها، ثبات اقتصاد کلان، بهداشت و آموزش، آموزش عالی و کارآموزی، بازار کالا، کار، بازار مالی، آمادگی جذب فن‌آوری، اندازه بازار، محیط کسب‌وکار و نوآوری) به نحوی است که ابتدا در سال ۲۰۱۰ ایران در ۲ مولفه بازار کار و بازار مالی ضعیف‌ترین وضعیت را کسب کرده بود، و در مقابل، در ۲ مولفه ثبات اقتصاد کلان و اندازه بازار وضعیت مناسبی داشت. در واقع، دو مولفه بازار کار و بازار مالی، به عنوان دو نکته ضعف، جایگاه رقابت‌پذیری ایران را در جهان بشدت تضعیف، و در مقابل دو مولفه ثبات اقتصادکلان و اندازه بازار، به عنوان دو نکته قوت، رقابت‌پذیری ایران را در جهان به‌طور موثری بهبود داده است.
۳. در دو سال ۲۰۱۸ و ۲۰۱۹ بهترین و بدترین رتبه را ایران به ترتیب در شاخص اندازه بازار با جایگاه ۱۹ و ۲۱ و در بازار نیروی کار با جایگاه ۱۳۶ و ۱۳۹ به خود اختصاص داده است. در این بین، ایران در ۵ مولفه از ۱۲ مولفه شامل کارایی بازار کار، بازار محصول، نظام مالی، پویایی کسب‌وکار، نهادها و ثبات محیط اقتصادکلان ضعیف‌ترین وضعیت را داشته (نکات ضعف)، و در مقابل، تنها در یک مولفه اندازه بازار بهترین وضعیت را احراز کرده بود (تنها نکته قوت). بنابراین ۶ مولفه بازار کار، بازار محصول، نظام مالی، پویایی کسب‌وکار، نهادها و ثبات محیط اقتصادکلان، به عنوان نکات ضعف، وضعیت رقابت‌پذیری ایران را در جهان بشدت تضعیف، و در مقابل تنها مولفه اندازه بازار، رقابت‌پذیری جهانی ایران را به‌طور موثری بهبود داده است. البته بیم آن می‌رود که چشم‌انداز آتی همه مولفه‌ها از جمله تنها نکته قوت، اندازه بازار ایران با تکانه‌های غیرکنترلی از جمله تحریم‌ها روبه وخامت گذارد.
۴. با دسته‌بندی مولفه‌های دوازده‌گانه رقابت‌پذیری در سه قلمرو ورودی، پردازشی و خروجی، ۳ مولفه (زیرساخت‌ها، سلامت (بهداشت و آموزش ابتدایی) و مهارت‌ها (آموزش عالی و حرفه‌ای)، به‌عنوان ورودی‌ها، ۷ مولفه

05-Nov-2025

اولین همایش ملی الگوهای مشارکت مردمی در راستای جهش تولید

14-آبان-1404

اندازه بازار، نهادها، ثبات محیط اقتصادکلان، کارایی بازار کالا، بازارهای مالی، پویایی کسب و کار و آمادگی تکنولوژیکی) به عنوان پردازشی‌ها و دو مولفه (کارایی بازار نیروی کار و نوآوری) به عنوان خروجی‌ها قابل دسته‌بندی است. با مشاهده وضعیت کلی رقابت‌پذیری ایران در دهه گذشته، رتبه جهانی ایران در رده متوسط، و در طی دوره رو به تنزل (پایین) بوده است. اما رتبه ایران در شاخص‌های ورودی شامل زیرساختها، سلامت و مهارتها، اساسا در رده متوسط، و در طی دوره پرنوسان و بعضا روبه تنزل (پایین) است و رتبه ایران در مولفه های ۷ گانه پردازشی پیشگفته (به خصوص نهادها، ثبات محیط اقتصادکلان، بازارمالی و بازارکالا) و سپس دو مولفه خروجی (بازار نیروی کار و توانایی نوآوری) در رده پایین (نامناسب) ارزیابی می‌شود. این امر نشان از چالش‌های اساسی مدیریتی است؛ به این معنی که مدیریت کشور نه تنها نمی‌تواند از شاخص‌های ورودی (داده‌ها) برای بهبود وضعیت بهره‌گیری کند، بلکه موجب کاهش رتبه در بسیاری از مولفه های پردازشی و مولفه های خروجی (ستاندها) شده است. عدم توازن و تناسب میان ستانده و داده، گویای ضعف بهره‌وری و کارایی نظام اقتصادی دارد. رفع ضعف و کاستی بنیادی، مربوط به کیفیت سیاست‌گذاری‌ها است.

۵. در چند سال اخیر، گزارش رقابت‌پذیری جهانی با رویکرد جدید در مواجهه و انطباق کشورها با روند انقلاب صنعتی چهارم ارزیابی گردید. این امر موجب تنزل شدید رتبه کلی رقابت‌پذیری ایران شده است. تنزل ۳۰ رتبه‌ای رقابت‌پذیری ایران در سال‌های ۱۹-۲۰۱۰، گویای انعطاف‌ناپذیری اقتصاد ایران برای تطبیق با تغییرات ناشی از انقلاب صنعتی چهارم است. کاهش رتبه رقابت‌پذیری ایران با رویکرد پیشین و جدید، عمدتا به ناحیه پردازشی مربوط می‌شود. از میان شاخص‌های ۷ گانه، وضعیت رتبه شاخص‌های «ثبات اقتصادکلان»، «نهادها»، «مهارت‌ها» و «پویایی کسب‌وکار» بمراتب نامناسب‌تر است.

۶. از ۱۰۴ متغیر تبیین‌کننده ۱۲ مولفه اصلی رقابت‌پذیری ایران در جهان، ۵۴ متغیر ۵۲ درصد از کل متغیرها، موقعیت و رتبه ایران در بین ۱۴۱ کشور ۹۹ و بالاتر از ۹۹ بوده است. این مجموعه متغیرها در کاهش رقابت‌پذیری ایران تعیین‌کننده‌اند و بنابراین به منظور بهبود ارتقای رقابت‌پذیری ایران، در تمامی متغیرها، عوامل و سیاستها از جمله ۵۴ متغیر و بالاخص ۲۵ متغیر و عامل سیاستی پیش‌گفته بایستی اصلاحات و اقدامات مناسب‌تری انجام پذیرد. ۷. کشورهای موفق در گذار از کووید ۱۹ در ۵ مولفه رقابت‌پذیری (اقتصاد دیجیتال پیشرفته، شبکه تامین اجتماعی قوی، نظام تامین مالی قوی، موفق در کیفیت سیاستها و تجربه‌های موفق پیشین اپیدمی) در جهان غرب اروپا و آمریکا قرار دارند اما در این بین برخی کشورها در چند مولفه توامان موفق ظاهر شده اند، برای نمونه سوئیس در ۳ مولفه، آمریکا، فنلاند، اتریش، سنگاپور و امارات متحده در ۲ مولفه. باملاحظه آن ۵ مولفه برای ایران، به نظر می‌آید عمده ضعف ایران در سه مولفه اقتصاد دیجیتال پیشرفته، نظام تامین مالی قوی و کیفیت بالا در اجرای سیاست‌های مربوطه دانست. بنابراین اهمیتی جدی بر تمام مولفه‌ها به خصوص سه مولفه اقتصاد دیجیتال، نظام تامین مالی و کیفیت اجرای سیاستها می‌بایستی صورت پذیرد.

۸. با دقت در امتیاز (ارزش عددی) و رتبه ۱۲ مولفه رقابت‌پذیری در مقایسه با اقتصاد همسان با ایران در منطقه (ترکیه)، نتیجه می‌شود یکایک آن ۱۲ مولفه در بهبود شاخص رقابت‌پذیری بااهمیت هستند، منتهی نظر به امتیاز، رتبه ایران و تحلیل شکاف در ۶ مولفه نخست، افزایش ارزش عددی و ارتقای رتبه آنها، در ارتقای رقابت‌پذیری ایران موثرتر هستند. مختصات راهبرد ارتقای رقابت‌پذیری ایران در میان مدت ۵ ساله برنامه هفتم توسعه در ۱۲ مولفه تبیین‌کننده رقابت‌پذیری ایران با ترکیه، نتیجه می‌شود شش عمده مولفه کلیدی در بهبود شاخص رقابت‌پذیری ایران بترتیب الویت و اهمیت ارتقا عبارتست از: بازار نیروی کار با رتبه ۱۴۰ و امتیاز (ارزش عددی) ۴۱.۳، ثبات محیط اقتصاد کلان با رتبه ۱۳۴ و امتیاز (ارزش عددی) ۵۲.۲، بازار محصول با رتبه ۱۳۳ و امتیاز (ارزش عددی) ۴۱.۶،

پویایی کسب و کار با رتبه ۱۳۲ و امتیاز (ارزش عددی) ۴۴.۳، نظام و بازار تامین مالی با رتبه ۱۲۳ و امتیاز (ارزش عددی) ۴۷.۵ و نهادها با رتبه ۹۹ و امتیاز (ارزش عددی) ۵۳.۰.

۹. بمنظور ارتقای رقابت‌پذیری ایران در ۱۲ مولفه و اجزای آن در راستای (۱) ارتقای کارآمدی نهادها، (۲) زیرساخت‌های توسعه‌یافته و روزآمد، (۳) ثبات محیط اقتصاد کلان، (۴) بهداشت و آموزش پایه باکیفیت و اثربخش، (۵) آموزش عالی ثمربخش و تنگاتنگ تعاملی با ابعاد همه‌جانبه توسعه، (۶) بازار کالای کارآمد و الزامات آن، (۷) بازار کار کارا و ثمربخش و تعامل تنگاتنگ با ابعاد همه‌جانبه توسعه، (۸) بازار مالی توسعه‌یافته و تسهیل‌کننده توسعه، (۹) آمادگی جذب فناوری با تعامل سازنده و کاهش ناطمینانی‌ها، (۱۰) توسعه بازار همسان با اقتصادهای نوظهور/ تازه صنعتی پیشرو، (۱۱) پیچیدگی، توسعه‌یافتگی و درهم‌تنیدگی و تعامل تنگاتنگ کسب و کارها (۱۲) تمهیدات و الزامات برای توسعه نوآوری قابل پیشنهاد است.

منابع

حسینی، میرعبداله؛ وحید بزرگی و همکاران (۱۳۸۹). رقابت‌پذیری اقتصاد ایران و راهکارهای بهبود آن در جهان، موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، شرکت چاپ و نشر بازرگانی، چاپ اول، ۵۱۴ ص.

حسینی، میرعبداله، وحید بزرگی (۱۳۹۹). ارزیابی عملکرد جهانی محیط‌پشتیبانی تجاری ایران در یک دهه گذشته (۱۸-۲۰۰۷) و راهکارهای بهبود آن، بررسی‌های بازرگانی، موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، سال ۱۸، ش. ۱۰۱، خرداد و تیر، صص ۹-۲۶.

علمی، محمد (۱۳۸۹). عوامل موثر در رقابت‌پذیری اقتصاد بازرگانی و شاخص‌های آن، سازمان توسعه تجارت ایران، شرکت چاپ و نشر بازرگانی، ۱۴۷ ص.

Bruce Scott. (1989) US Competitiveness in the World Economy. Harvard Business School Press. Chaps 1 & 2.

Ben Gardiner & Ron Martin.(2004) Competitiveness, Productivity and Economic Growth across the European Region, paper on Regional Studies Association Seminar.

Dayasindhu, N. (2002) Embedded ness, knowledge transfer, industry clusters and global competitiveness. Technovation. Vol.22, No.9.

Edmund Thompson. (2004) National competitiveness: A question of cost condition or institutional circumstances? British Journal of Management. Vol.15. No.3.

Erik, Reinert. (1994) Competitiveness and its Predecessors. Business History Conference. Virginia

Ernest Ulrich. (2002) Investment and Competitiveness: A strategic management perspective, presented at OECD Ukraine Forum on Investment and Enterprise Development. Kyiv. February.

Ferranti, D & Perry, G & Laderman, D & Maloney, W.(2002) From Natural Resources to the Knowledge Economy. Washington: The World Bank

John Blair. (2004) How local competition affects national competitiveness? Competitiveness Review. Vol.14. No.2.

Irfan ul Haque. (1991) International Competitiveness: Public/Private Sector Interface. Economic Development Institute of World Bank, Washington: The World Bank.

John Cantwell. (2003) Innovation and Competitiveness. from Handbook of Innovation, Oxford University Press.

Ian Marsh. (1995) Beyond the Two Party System. New York: Cambridge University Press.

Kornelia Krajnyak & Jeromin Zettelmeyer. (1997) Competitiveness in Transition Economies. What Scope for Real Appreciation.

Markusen, J. R. (1992) Productivity, Competitiveness, Trade Performance and Real Income. Ottawa, Canada: Minister of Supply and Services.

Michael Porter. (1998). Adam Smith address: Location, cluster and the new microeconomics of competition. Business Economics. Vol.33. No.1.

- Michael Porter. (1998) *The Competitive Advantage of Nations*. New York: The Free Press.
- Michael Porter. (2003) *Global Competitiveness Report*. WEF: Oxford university press.
- , Strategy: Seeking and securing competitive advantage. (editor) Boston, Harvard Business School Press, 1991.
- , *The Competitive Advantage of Nations*. New York: The Free Press, 1990.
- , *Competition in Global Industries*. (editor) Boston, Harvard Business School Press, 1986.
- Paul Tracey & Gordon Clark. (2004) *Global Competitiveness and Innovation*. New York: Palgrave Macmillan
- Paul Krugman. (1994). *Competitiveness: A Dangerous Obsession*. Foreign Affairs. April.
- Paul Krugman. (1995) *Globalization and the Inequality of Nations*. The quarterly journal of economics. November.
- Robert Lucas. (2002). *Lectures on Economic Growth*. Cambridge: Harvard University Press.
- Robert, Kudrle. (1996). *The Perspectives on Competitiveness: an introduction to made in America*. The International Executive.
- Roger Martin. (2004) *Strengthening Structures: Upgrading specialized support and competitive pressure*. Working Paper5. Canada: Institute for Competitiveness & Prosperity
- Veliyath Rajarma & Shaker Zahra. (2000) *Competitiveness In 21 Century: Reflections on the Growing Debate About Globalization*. *Advances in Competitiveness Resaearch*. Vol.8. No.1
- Samiha, Fawsy. (2002), *Globalization and Firm Competitiveness in the Middle East and North Africa*. Washington: World Bank.
- Stout, D.K. (1987) *Competition in International Trade in The New Palgrave Dictionaty of Economics*. UK: Macmillan Press.Vol.1.
- Stephane Garelli (2010) *the Competitiveness Roadmap:2009-2050*, IMD World Competitiveness Yearbook 2009.
- World Economic Forum (2008-2020) *The Global Competitiveness Report 2010-2019*. Geneva: World Economic Forum.